

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

Τεύχος Β΄

Β΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

8ος τόμος

**Υπεύθυνος για το Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο : Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.**

**Επιμέλεια έκδοσης
Πολυτίμη Γκέκα**

**Επιμέλεια εξωφύλλου:
Βάσω Αβραμοπούλου**

**Εικόνα εξωφύλλου: Κωνσταντίνος
Παρθένης (1878-1967)
Το λιμάνι της Καλαμάτας (1911)
Εθνική Πινακοθήκη**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα Εργασίας Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής
(Άννα Σπανάκη)
(Επιμέλεια: Χατζηκωνσταντινίδου
Χρυσούλα)**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

**Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ
Δ. ΚΑΡΒΕΛΗΣ
Χ. ΜΗΛΙΩΝΗΣ
Κ. ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ
Γ. ΠΑΓΑΝΟΣ
Γ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ**

8ος τόμος

Αργώ (Μυθιστόρημα)

ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ απόσπασμα παρακολουθούμε τον Αλέξη Νοταρά με το φίλο του Μανόλη Σκυριανό, που είναι πρόεδρος της Αργώς, να πηγαίνουν στο Ζάππειο, όπου θα συναντηθούν με τα άλλα μέλη του Συλλόγου.

1. (Οι δυο φίλοι)

Σαν τελείωσε η παράδοση, ο Αλέξης κι ο Μανόλης προχώρησαν μαζί στην οδό Ακαδημίας, προς τη λεωφόρο Κηφισίας, κι από κει, ακολουθώντας τα κάγκελα του Εθνικού Κήπου, μπήκανε στη λεωφόρο του Ηρώδη του Αττικού.

Οι δυο νέοι γνωριζόντανε από τότε που θυμόντανε τον κόσμο. Είχανε παίξει μαζί στον Κήπο και στο Ζάπ-

ππειο, είχανε περάσει όλες τις τάξεις του σχολείου στο ίδιο θρανίο. Παρά τη μεγάλη διαφορά των ιδιοσυγκρασιών τους, των χαρακτήρων τους και των κλίσεων, τους ένωνε μια αληθινή και πολύ παλιά αγάπη. Ο Αλέξης ήταν ο καλύτερος φίλος του Μανόλη κι ο Μανόλης ο μόνος φίλος του Αλέξη. Υπήρχε μεταξύ τους εκείνη η εξαιρετική και πολύτιμη συνεννόηση, που δημιουργιέται κάποτε ανάμεσα σε ανθρώπους ολότελα διαφορετικούς, ακόμα και αντίθετους, που συμπληρώνονται, θαρρείς, αρμονικά ο ένας με τον άλλον. Ο καθένας αγαπά και εκτιμά στον άλλον τα ψυχικά γνωρίσματα που του λείπουν και συνάμα ξανοίγεται στον άλλον ευκολότερα παρά σε μια συγγενική φύση, γιατί νιώθει ίσως πως ο άλλος, ο αλλιώτικος άνθρωπος, ξένος προς τα πάθη του και τους καημούς του,

θα τον κρίνει πιο ψυχρά, πιο αντικειμενικά και πιο δίκαια. Τέτοιες συνεννοήσεις των ψυχών, που γεννιούνται σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις, είναι ίσως οι πιο σίγουρες και πιο μόνιμες. Τον τελευταίο όμως καιρό οι συζητήσεις των δύο φίλων είχαν γίνει πολύ δύσκολες. Υπήρχε ανάμεσά τους κάποια στενοχώρια, κάποια τύψη, σα να βρισκότανε σε δύσκολη θέση ο ένας μπροστά στον άλλο, σα να αδικούσε ο ένας τον άλλο και ντρεπόντανε γι' αυτό, σα να είχανε προδώσει κι οι δυο τους τη φιλία. Ο Μανόλης καταλάβαινε καλά πως ο μόνος τρόπος να διαλυθεί αυτή η δυσάρεστη ατμόσφαιρα ήτανε να δοθούνε καθαρές εξηγήσεις κι από τις δυο μεριές, να ειπωθούνε τα πράγματα ορθά κοφτά με το όνομά τους κι όχι με υπονοούμενα και υπαινιγμούς. Μα σ' αυτήν την περι-

πτωση η ντόμπρα ειλικρίνειά του τον είχε εγκαταλείψει. Είχε κάτι μέσα του, που δεν μπορούσε να το πει στο φίλο του μήτε σε κανέναν άλλο, κάτι που τον πίεζε όμως ακατάπαυστα και δεν έφευγε ποτέ από τη μνήμη του. Ένιωθε πως αν το έλεγε θα του έκανε καλό, θα τον ξαλάφρωνε, μα δεν ήταν ικανός να το εμπιστευτεί σε κανέναν. Αρκετές φορές του είχε συμβεί να τον ελκύσουν και να τον σαγηνέψουν ειδών ειδών κορίτσια, μα τώρα ήταν άλλο πράμα. Άλλοτε δεν τον έμελε καθόλου αν καταλάβαιναν οι τριγυρινοί πως ήταν ερωτευμένος, αν τον πειράζανε και τον κουτσομπολεύανε. Γελούσε κι αυτός μαζί τους και κορόιδευε τον εαυτό του. Τώρα όμως δεν μπορούσε πια να γελάσει με τον εαυτό του, μήτε καν να δεχτεί συζήτηση απάνω σ' αυτό το θέμα. Κάθε συζήτηση για

τη Μόρφω μ' έναν τρίτο, του φαινότανε προκαταβολικά σα μια βεβήλωση του μυστικού. Για τούτο δεν έλεγε τίποτα, κι ο ντροπαλός και κλεισμένος Αλέξης δεν ήτανε βέβαια ικανός να κάνει τα πρώτα βήματα της εξομολόγησης.

Περπατούσαν χωρίς να μιλούν στη στενή και σκιερή λεωφόρο. Μια περιπολία πέρασε βιαστικά στο αντικρινό πεζοδρόμιο να αλλάξει τους φρουρούς του Προέδρου της Δημοκρατίας. Οι ψηλοί και λυγεροί εύζωνες, με τους μαβιούς ντουλαμάδες* και τις αστραφτερές ξιφολόγχες, βροντήσανε δυνατά τον υποκόπανο καταγής. Η σημαία κυμάτιζε αγέρωχη απάνω από τα πυκνά φυλλώματα του Παλατιού.

ντουλαμάδες: επιχιτώνια των ευζώνων.

- Κανείς δεν τραγούδησε ακόμα τις πιπεριές της Αθήνας, είπε ξαφνικά ο Αλέξης. Συλλογίστηκες ποτέ τι περιέργα πράγματα αναδίνουν αυτές οι χλωμές και αειθαλείς δεντροστοιχίες;
- Ναι, είπε ο Μανόλης κι έψαξε να βρει κάτι να απαντήσει – ναι, δεν μπορώ να φανταστώ την Αθήνα χωρίς τις πιπεριές.
- Και χωρίς αυτούς τους μαβιούς ευζώνους, πρόσθεσε ο Αλέξης κοιτάζοντας προς το Παλάτι. Κι η ελληνική σημαία, αλήθεια, πολύ ευχάριστος συνδυασμός χρωμάτων και γραμμών. Παρατήρησες; Ιδίως η ναυτική σημαία με τις πολλές γραμμές. Είχανε κάποια καλλιτεχνική φλέβα αυτοί οι κουρσάροι του 21, που φανταστήκανε τέτοια σημαία.
- Ναι, είπε πάλι ο Μανόλης και συλλογίστηκε ότι ποτέ δεν του ήρθε η

ιδέα πως η σημαία μπορούσε να ήταν έργο τέχνης.

Μα ο Αλέξης γύρισε στις πιπεριές του.

- Σε ορισμένες στιγμές, έλεγε, το σούρουπο ιδίως, μεταδίδουν τον τόνο τους στους δρόμους, στα σπίτια, στους διαβάτες, σ' όλην την ατμόσφαιρα της πόλης –επιβάλλουν παντού έναν τόνο– να, σαν παστέλ*, μα πολύ απαλά δουλεμένο, με την άκρη των δαχτύλων –ένα τόνο μισοσβησμένο, αερώδη– κάτι το ακαθόριστο, το ασύλληπτο, που εξιδανικεύει το τοπίο, σε βεβαιώ – παρατήρησες;– ένας ζωγράφος θα μπορούσε ίσως να το πει...

Μονολογούσε δίχως να δίνει ση-

παστέλ: έργο ζωγραφικής με πολύ απαλούς τόνους, καμωμένο με ειδικά χρωματιστά κραγιόνια.

μασία σ' αυτά που έλεγε. Ένωσε όμως πως μπορούσε να εκφραστεί το αίσθημά του όχι μόνο με συνδυασμούς χρωμάτων, αλλά και με συνδυασμούς λέξεων. Σώπασε και, άθελά του, άρχισε να ταιριάζει λέξεις στον του. Εξακολούθησαν τον περίπατο σιωπηλά, περάσανε μπροστά στο Στάδιο και μπήκανε στο πάρκο του Ζαππείου από ένα στενό δρομάκο, που οδηγούσε στο πλάτωμα. Τα ανοιξιάτικα αρώματα τους χτύπησαν απότομα κι ο Μανόλης μονομιάς ξαναθυμήθηκε τη Μύκονο και το λευκό φουστάνι της Μόρφως, δαρμένο από το μελτέμι του Αιγαίου. Είχε όρεξη να πετάξει μακριά μες στα φυλλώματα την τσάντα του, γεμάτη Ρωμαϊκό Δίκαιο, και να τρέξει μ' όλην τη δύναμή του, να διασχίσει το Ζάππειο πέρα ως πέρα, μα συγκρατήθηκε γιατί θυμήθηκε πως ήτανε πρόε-

δρος και πως τον περίμεναν λίγο παρέκει σοβαρότατες συζητήσεις.

2. (Για τις ιδέες)

ΣΕ ΛΙΓΟ οι δυο φίλοι φτάνουν στην Αίγλη, το καφενείο του Ζαπείου, που ήταν το στέκι της φοιτητικής συντροφιάς. Παρακολουθούμε εδώ τις αντιδράσεις των φοιτητών, τον τρόπο με τον οποίο εκφράζουν τις πολιτικές τους αντιθέσεις και την προετοιμασία των παρατάξεων για τη Γενική Συνέλευση της Αργώς, που θα γινόταν την επόμενη μέρα.

Στην τάρατσα της Αίγλης επικρατούσε αρκετή νευρικότητα. Οι φοιτητές είχανε πιάσει τα περισσότερα τραπεζάκια κι είχανε διώξει τον άλλο κόσμο με τη φασαρία τους. Πηγαινοερχόντανε συνεχώς, σπρώχνοντας

ο ένας τον άλλον και αναποδογυρίζοντας τις καρέκλες, πειραζόντανε από μακριά, φωνάζανε, γελούσανε, συζητούσανε όλοι μαζί για τις εκλογικές πιθανότητες της επομένης ιστορικής ημέρας. Χωριζόντανε κιάλας σε ομίλους και προσπαθούσαν να σοβαρολογήσουν. Δεν έλειπε όμως από πουθενά η ευθυμία, κι η Αργώ διατηρούσε ακόμα, σ' αυτήν την παραμονή της μάχης, το συντροφικό και φιλικό χαρακτήρα της.

Μονάχα ένας φοιτητής έμοιαζε αληθινά θυμωμένος, ίσως επειδή ήταν αρκετά χοντρός και το αίμα του ανέβαινε στο κεφάλι πολύ εύκολα. Δεν κατόρθωνε να στρογγυλοκαθήσει στην καρέκλα του, κλωτσούσε το τραπέζι, κουνούσε συνεχώς τους ώμους και τα χέρια, αεριζότανε νευρικά με το καπέλο του και επαναλάβαινε κάθε τόσο:

- Εγώ, κύριοι, πιστεύω στην ιδέα του έθνους!

Γιατί φυσικά η συζήτηση δεν περιοριζότανε στο ζήτημα της εμπιστοσύνης προς την Εκτελεστική Επιτροπή, μα απλωνόταν σε όλων των ειδών τα κοινωνικά, πολιτικά και αισθητικά προβλήματα.

Ο φοιτητής αυτός, που λεγότανε Δημητρός Μαθιόπουλος και καταγότανε από τα Καλάβρυτα, έμοιαζε ένας απλοϊκός και καλός επαρχιώτης, με ύφος αρκετά βουνίσιο, πολύ παραζαλισμένος από τους υλικούς και πνευματικούς θορύβους της πρωτεύουσας. Φαινότανε συνεχώς εμβρόντητος από όσα έβλεπε και άκουε, μα καθόλου διατεθειμένος να αφομοιωθεί μ' αυτό το περιβάλλον, που τον στενοχωρούσε και τον σκανδάλιζε. Τουναντίο πεισματώνότανε, νιώθοντας πόσο οι σύντρο-

φοί του ήτανε διαφορετικοί απ' αυτόν, και αρνιότανε με αδιαλλαξία τις ιδέες τους και τα ήθη τους. Προσπαθούσε να συζητήσει τις γνώμες τους και πάσχιζε να τους αποστομώσει, μα απαντούσε με πολύ κόπο στα λόγια τους και τις περισσότερες φορές δεν εύρισκε καθόλου επιχειρήματα, γιατί δεν ήταν πολύ έξυπνος, μήτε είχε διαβάσει πολλά βιβλία, και τα λίγα που διάβαζε δεν τα καταλάβαινε καλά. Σπούδαζε όμως τους αρχαίους με ευσυνειδησία, λάτρευε την αττική σύνταξη και τις ετυμολογικές έρευνες και φιλοδοξούσε να γίνει μια μέρα ένας αξιοπρεπής γυμνασιάρχης σε μιαν ήρεμη και σκιερή γωνιά της Πελοποννήσου, τριγυρισμένος από ευυπόληπτους καθηγητές και επιμελείς μαθητές.

Εκείνο το βράδυ τα είχε βάλει μ' ένα φοιτητή από την Πόλη, που λε-

γότανε Δαμιανός Φραντζής κι ήταν ο αναγνωρισμένος αρχηγός της κομμουνιστικής παράταξης της Αργώς. Ο Καλαβρυτινός διαδηλούσε τον εθνικισμό του με πολλή θέρμη μ' οποιονδήποτε, δεν έχανε την ψυχραιμία του και τη σειρά των συλλογισμών του. Αποκρινότανε στις θορυβώδεις εκδηλώσεις του Δημητρώ Μαθιόπουλου με μια πρόχειρη και συνοπτική διδασκαλία του ιστορικού υλισμού και αναποδογύριζε συνεχώς τις θολές και συγκεχυμένες πατριωτικές δοξασίες του με επιχειρήματα απλά, καθαρά και άμεσα, που έμοιαζαν ατράνταχτα. Σε μια ορισμένη στιγμή, ο Καλαβρυτινός παρασύρθηκε από τις νοσταλγίες του και μίλησε με συγκίνηση για την Άγια Λαύρα και τους αγωνιστές του 1821. Τότε ο νέος μαρξιστής βρήκε την ευκαιρία να εφαρμόσει τη

θεωρία του σ' ένα μεγάλο ιστορικό παράδειγμα.

- Η ελληνική Επανάσταση, έλεγε, δεν είναι άλλο τίποτα παρά μια τοπική εκδήλωση της μεγάλης αστικής Επανάστασης, που ξέσπασε σ' όλην την Ευρώπη τα τέλη του ΧVΙΙου αιώνα και τις αρχές του ΧΙΧου. Με μόνη τη διαφορά πως εδώ ένας ξένος κυρίαρχος, ο Τούρκος, αντιπροσώπευε τη μοναρχία και τη φεουδαρχία. Για τούτο ο αστικός σηκωμός πήρε αναγκαστικά τη μορφή του απελευθερωτικού εθνικισμού. Μα δεν πρέπει να μας παραπλανούν τα φαινόμενα. Το βαθύτερο νόημα της Επανάστασης αυτής δεν είναι η εθνική ιδέα, αλλά η αστική συνείδηση των Ελλήνων εμπόρων, τσιφλικάδων και ναυτικών, που πολεμούσαν να αποτινάξουν την τυραννία των Τούρκων πασάδων και να γίνουν αυτοί η κυρίαρ-

χη τάξη του τόπου. Δεν αρνούμαι βέβαια πως συμμετάχθησαν τότε με την αστική τάξη και ορισμένα στοιχεία με φεουδαρχικό πνεύμα, όπως η Εκκλησία, οι Φαναριώτες, οι λογιότατοι. Μα αυτά είναι απλά επεισόδια, που εξηγούνται εύκολα με πρόσκαιρους ιστορικούς λόγους και δε μεταβάλλουν καθόλου την κοινωνική σημασία της Επανάστασης, τέτοιαν που την καθόρισα πριν. Η Επανάσταση του 21 είναι η Επανάσταση των αστικών συμφερόντων, που είχε ως φυσική συνέπεια την εγκαθίδρυση και στον τόπο μας της αστικής κυριαρχίας και την ανάπτυξη του καπιταλισμού. Αυτά, εννοείται, αν θέλουμε να συζητούμε στην περιοχή της αυστηρής επιστήμης, έξω από κάθε λογοτεχνία...

Μερικοί νέοι, που παρακολουθούσαν τη συζήτηση, επικροτού-

σαν τα λόγια του Δαμιανού Φραντζή κι η στάση τους φανάτιζε ακόμα περισσότερο το χοντρό Καλαβρυτινό φοιτητή. Αλλά, μη βρίσκοντας πια τι να αντιτάξει στην τετραγωνική λογική του συνομιλητή του, απληροφόρητος καθώς ήταν και ολότελα παρθένος από κάθε είδος κοινωνιολογία, περιοριζότανε σε επιφωνήματα, σε άναρθρες διαμαρτυρίες, σε καγχασμούς και πεισματάρικες δηλώσεις των αρχών του:

- Εγώ, κύριοι, πιστεύω στην ιδέα του έθνους! [...]

Ο Δαμιανός Φραντζής μόλις είδε το Μανόλη Σκυριανό και τον Αλέξη Νοταρά να φτάνουνε στην ταράτσα, άφησε τον οξύθυμο Καλαβρυτινό να χειρονομεί και να φωνάζει, και πήγε μαζί τους. Ο πρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου κι ο αρχηγός της Αντιπολίτευσης χαιρετίστηκαν με ε-

γκαρδιότητα και κάθισαν στο ίδιο τραπέζι. Τριγύρω τους επικρατούσε αρκετό κέφι. Η Αργώ ταξίδευσε άνετα, με τον αέρα πρύμα. Ο Αλέξης κατά τη συνήθεια τραβήχτηκε κάπως παράμερα και κοίταζε σιωπηλός τους συντρόφους του.

- Σε βεβαιώ, κύριε πρόεδρε, έλεγε ο κομμουνιστής, σε βεβαιώ πως λυπούμαι αληθινά για όλα αυτά που συνέβηκαν. Ξέρεις πόσο σε εκτιμώ, μα τώρα, έτσι που έγιναν τα πράγματα, πρέπει να σε μαυρίσουμε.

Καταλαβαίνεις, εμείς υπακούουμε σε μια κομματική πειθαρχία.

- Μαυρίσετε, αδερφέ, αποκρίθηκε ο άλλος γελώντας. Δεν είναι λόγος για να χαλάσουμε την καρδιά μας. Θα βγάλουμε λογίδρια, θα αναπτύξουμε τις απόψεις μας, κατόπι θα μετρήσουμε τα κουκιά, θα περάσουμε πολύ όμορφα. Κι όποιος

κερδίσει θα κεράσει την παρέα.

Όλη αυτή η ιστορία τον διασκέδαζε αληθινά, αν και ήταν η πρώτη φορά που του έθεταν ζήτημα εμπιστοσύνης και τον απειλούσαν να τον ρίξουν. Μα τα έπαιρνε όλα αυτά σαν ένα σπορ και δε θύμωνε. Ενδιαφερότανε μονάχα για την καλή και κανονική διεξαγωγή του παιχνιδιού.

- Να σου πω όλην την αλήθεια, συνέχισε ο Φραντζής χαμηλώνοντας τη φωνή, αν εσύ φύγεις δε βλέπω ποιος θα σε αντικαταστήσει. Φοβούμαι πως θα πέσουμε στην αναρχία, θα πάει φούντο το καράβι της Αργώς. Για τούτο, καταλαβαίνεις, θα προτιμούσα να μην έφευγες. Μας χρειάζεται αυτό το σωματείο. Οι συζητήσεις ξυπνούνε τα πνεύματα, γεννούν αμφιβολίες. Για μας είναι ένα πολύ καλό έδαφος προπαγάνδας. Ύστερα, μας ωφελούν κι εμάς

τους ίδιους αυτές οι αντιθέσεις μας, ακονίζουνε τη σκέψη μας, καλλιεργούνε τη μαχητικότητά μας. Πιο πολλά μαθαίνουμε στην Αργώ αναμεταξύ μας, παρά στο Πανεπιστήμιο με τους δασκάλους. Να σου πω όλην την αλήθεια, μέσα μου παρακαλώ να μην φύγεις, γιατί εσύ κρατάς την ενότητα. Μα το χρέος μου είναι να σε πολεμήσω με όλα τα δυνατά μου. Τέτοια εντολή έλαβα. Καταλαβαίνεις, εμείς υπακούουμε σε μια ιδέα.

- Κι εμείς έχουμε ιδέες, είπε ο Μανόλης Σκυριανός πολύ σοβαρός.

- Ιδέες, ιδέες, συλλογιζότανε ο Αλέξης, τι θέλουν να πουν άραγε; Ξέρουν άραγε κι οι ίδιοι τι θέλουν να πουν;

Δεν μπορούσε να συλλάβει την ύπαρξη των «ιδεών» και την επίδρασή τους στα πνεύματα και στη ζωή των συντρόφων του. Οι ποικίλες

αρχές και θεωρίες, που έβλεπε να στροβιλίζονται τριγύρω του και να προκαλούν τόση σύγχυση και τόσο θόρυβο, του φαινότανε σα φευγά-λέοι καπνοί ερεθισμένης φαντασίας και αφορμές ανόητου και περιττού κομματισμού, αγοραία συνθήματα χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, χωρίς μια πραγματική υπόσταση. Παρακολουθούσε με περιέργεια και έκπληξη τις ιδεολογικές συζητήσεις των συνομηλίκων του, μα δεν ήταν ικανός να πάρει καμιά θέση σ' αυτές, δεν μπορούσε να καταλάβει σε τι χρησιμεύουν τέλος πάντων αυτά τα πράγματα, πώς είναι δυνατό να συζητούνε σοβαρά οι άνθρωποι γι' αυτά και να παθαίνονται και να χτυπιούνται, τι διάβολο αντιπροσωπεύουν οι πολυθρύλητες αυτές «ιδέες» και τι αξία έχουν μες στην αληθινή ζωή.

- Ιδέες, ιδέες, ζωή!.. μουρμούριζε μηχανικά ο Αλέξης.

Ζωή, δηλαδή –δεν το ομολογούσε καθαρά στον εαυτό του, μα σαν άρχιζε να σκέπτεται, εκεί έκλινε ο νους του–, δηλαδή ο λαμπρός Υμηττός με τα ματωμένα πλευρά, η παθιασμένη θάλασσα, τα περήφανα χρώματα της Ελλάδας, τα αρώματα της άνοιξης, η ακατανίκητη θλίψη του βραδιού, ο έρωτας μες στα φυλλάσματα, τα χέρια που σφίγγονται, τα μάτια που δακρύζουν... Αυτή ήταν η ζωή, η αληθινή ζωή, η μόνη που τον συγκινούσε.

3. (Θέλω ηρωισμό)

ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ αυτό παρακολουθούμε τον Αλέξη και το Λίνο να συζητούν στον κήπο τους. Να προσέξετε τον τρόπο με τον οποίο

μπαίνει στο μυθιστόρημα ο Λίνος, τις αντιδράσεις του και τις διαφορές που παρουσιάζουν τα δυο αδέλφια στο χαρακτήρα.

Ο Αλέξης και ο Λίνος καθήσανε σ' έναν πάγκο, κάτω από τη φοινικιά. Ο Λίνος άναψε ένα τσιγάρο, αφού βεβαιώθηκε πως κανείς δεν τον έβλεπε εξόν από τον αδελφό του, και φύσηξε βίαια τον καπνό του προς το φεγγάρι.

- Δεν κάνεις καλά που καπνίζεις, είπε ο Αλέξης, που δεν κάπνιζε ποτέ.

- Ωχ αδερφέ! αποκρίθηκε ο άλλος και φύσηξε τον καπνό του με περισσότερη δύναμη.

Ήτανε κι αυτός γερό και καλοφτιαγμένο παιδί, σαν το Νικηφόρο, με πλατύ στήθος και γυμνασμένα μέλη. Φορούσε ακόμα κοντά παντελόνια και ανοιχτό γιακά. Στο πρόσωπο

έμοιαζε αρκετά του Αλέξη, με τα μεγάλα ρουφηγμένα μάτια του, με τα λεπτά χαρακτηριστικά του, το τρομαγμένο βλέμμα του, τον ελαφρό πέπλο μελαγχολίας που τον σκέπαζε σε ορισμένες στιγμές. Ο Νικηφόρος ήταν ο μόνος από τους τρεις που είχε, στο πρόσωπο και στο ύφος, την ισορροπία και την υγεία των Νοταράδων. Οι άλλοι δυο είχανε πάρει την ανήσυχη μορφή της Σοφίας.

- Είσαι δεκάξι χρονώ και καπνίζεις ένα πακέτο τη μέρα, εξακολούθησε ο Αλέξης. Θα χαλάσεις την υγεία σου.

- Και τι μ' αυτό; Σε τι μου χρησιμεύει η υγεία μου;

- Μη λες ανοησίες. Σου χρησιμεύει για να ζήσεις. Εγώ που δεν είμαι γερός ξέρω καλύτερα τι αξίζει η υγεία.

- Ζωή είναι αυτή που ζούμε; Ρώτησε ο Λίνος.

Ο Αλέξης γέλασε.

- Και τι ήθελες να κάνεις στην ηλικία σου; ρώτησε. Πηγαίνεις σχολείο και διαβάζεις τους αρχαίους. Δε σου φτάνει;

- Όχι, δε μου φτάνει.

- Όταν πάψεις να είσαι μαθητής, θα σκεφτούμε να κάνεις άλλα πράγματα πιο συναρπαστικά.

- Ω, σας βλέπω και σας που δεν είστε μαθητές, τι ωραία που ζείτε! είπε ο Λίνος με θυμό. Καμώνεστε τάχατες πως δε βλέπετε τον κόσμο σαν τον πατέρα, μα κατά βάθος είστε ίδιοι κι απαράλλαχτοι, Νοταράδες, ως το κόκαλο, καλαμαράδες, γραφιάδες, βιβλιοφύλακες. Δεν μπορείτε να απομακρυνθείτε ούτε μια μέρα από τα βιβλία και τα γραψίματα. Γεννηθήκατε μουντζουρωμένοι μελάνι. Ο μόνος σκοπός του Νίκη είναι να γράφει βιβλία. Κι εσύ εκεί πας, σε βλέπω καλά. Να τυπωθεί το όνομά

σας και να κάνετε τους σπουδαίους, αυτό είναι το μεγάλο όνειρο της ζωής σας, να εκθέσουν τις φωτογραφίες σας στις προθήκες των βιβλιοπωλείων, να σταματά ο κόσμος και να σας θαυμάζει τάχατες. Όλο βιβλία, βιβλία, βιβλία! Δεν αναπνέω καλά μες σ' αυτό το περιβάλλον. Με πνίγει η σκόνη.

Ο Αλέξης άκουε παραδομένος στη γλυκιά μελαγχολία της νυχτιάς. Κανένα φύλλο δε σάλευε, καμιά κίνηση δεν τάραζε τη βαριά γαλήνη του κήπου. Οι κατάμαυροι ίσκιοι των δέντρων και των φυλλωμάτων ήταν σαν καθηλωμένοι απάνω στο χλωμό φεγγαρόλουστο στερέωμα. Τα διάχυτα αρώματα της λεμονιάς και της πορτοκαλιάς ακινητούσαν μες στην ατμόσφαιρα. Ο Αλέξης αισθάνθηκε ένα ανυπόφορο βάρος στο στήθος, μian ακατανίκητη θλί-

ψη, που τον άγγιζε ως το βαθύτερο είναι του. Ξαφνικά θυμήθηκε το άσπρο φουστάνι της Μόρφως, στα βράχια, μες στο χαρμόσυνο φως του Αιγαίου... Ω Μύκονος! Τα μάτια του γέμισαν, χωρίς να ξέρει γιατί.

- Δεν μπορώ πια να βλέπω βιβλία, να ακούω βιβλία, εξακολούθησε ο Λίνος. Θα με σκάσετε με τα παλιοκιτάπια σας.

- Τις μόνες στιγμές ευτυχίας που γνώρισα τις χρωστώ στα βιβλία, μουρμούρισε αργά ο Αλέξης.

Ο Λίνος ξέσπασε.

- Όχι! Όχι! φώναξε. Χίλιες φορές όχι! Παρεξηγήσατε τη ζωή όλοι σας. Ή μάλλον την καταργήσατε. Ο πατέρας δεν υποπτεύτηκε ποτέ τι είναι η ζωή. Εσείς οι δυο παρηγοριέστε διαβάζοντας τη ζωή που δε ζείτε ή γράφοντάς την. Μα ο μόνος σκοπός της ζωής είναι να τη ζει κανείς

όσο μπορεί, όσο βαστά πιο δυνατά και πιο πλούσια.

Μιλούσε με θέρμη, με αγανάκτηση. Ο Αλέξης κοίταζε τον όμορφο επαναστατημένο έφηβο με τρυφερότητα και με κάποιο κρυφό καμάρι. Τον αγαπούσε πολύ κι ίσως να τον θαύμαζε, σε ορισμένες στιγμές, για την απειθάρχητη ορμή του, για το ξεχείλισμα της νεανικής του ζωτάνιας.

- Πες, Λίνο, τι θες να κάνεις με τη ζωή σου, με τη νιότη σου;

- Θέλω ηρωισμό! αποκρίθηκε ο έφηβος αδίσταχτα, με παθιασμένη φωνή.

Σωπάσανε.

- Ηρωισμό; συλλογιζότανε ο Αλέξης. Ιδέες, ηρωισμός, έρωτας... Μύκονος...

4. (Οι πολιτικές ταραχές)

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα του τόπου δεν μπορούν να βρουν λύση. Η πολιτική ηγεσία δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει τόσες δυσκολίες σε μια εποχή «που κι ο ίδιος ο Βοναπάρτης θα δυσκολευότανε να τα βγάλει πέρα». Ο τύπος διασύρει καθημερινά την Κυβέρνηση και διάφορα ανήσυχα στοιχεία της πολιτικής και του στρατού κινούνται να επωφεληθούν από την κρίση. Ο στρατηγός Τζαβέας, επίδοξος δικτάτορας, ετοιμάζει στρατιωτικό πραξικόπημα, ενώ ο πρωθυπουργός Ζουγανέλης και η κυβέρνησή του δεν κάνουν τίποτε να το αποτρέψουν. Η ώρα του Παύλου Σκινά, Υπουργού των Εσωτερικών, έχει φτάσει. Ο πολιτικός αυτός, που πέρασε από πολλές πολιτικές παρατάξεις, αναλαμβάνει

νει με τη βοήθεια πιστών στο Σύνταγμα αξιωματικών να συντρίψει τους κινηματίες. Τη μέρα που ξέσπασε το πραξικόπημα οργανώνονται στην Αθήνα διαδηλώσεις, στις οποίες συμμετέχουν ο Λίνος Νοταράς, ο Δημήτρης Μαθιόπουλος και ο Δαμιανός Φραντζής. Η μοίρα μερικών από τα βασικά πρόσωπα της Αργώς, επηρεάζεται από τα πολιτικά γεγονότα και καταλήγει σε τραγωδία. Ας δούμε πώς βρέθηκαν ο Λίνος Νοταράς και ο Δημήτρης Μαθιόπουλος στη θέση των αιματηρών συγκρούσεων. Ο Λίνος, υπακούοντας στην παράφορη ορμή του χαρακτήρα του, επαναστατεί κατά του αυστηρού και φιλόδοξου περιβάλλοντος του σπιτιού του. Συγκρούεται με τον πατέρα του και εγκαταλείπει το σπίτι του με σκοπό να μπαρκάρει για τις Ινδίες. Αγνός, όπως ήταν, έπεσε στα νύχια του u-

πόκοσμου στο λιμάνι του Πειραιά και ντροπιασμένος ξαναγυρίζει στο σπίτι του. Έτσι τα γεγονότα τον βρίσκουν ψυχολογικά έτοιμο να κατεβεί στους δρόμους και να ικανοποιήσει το πάθος για ηρωικές πράξεις. Ο Δημητρός Μαθιόπουλος, ο νεαρός εθνικιστής που καταγόταν από αγροτικό περιβάλλον των Καλαβρύτων τελικά έλκεται από την προσωπικότητα του Δαμιανού Φραντζή και προσχωρεί στο κομμουνιστικό κίνημα.

Κοντά στον παλιό Σταθμό του Λαυρίου, ο Μανόλης ξεχώρισε, μες στο θόρυβο που σήκωνε η διαδήλωση, μια γνώριμη φωνή. Στράφηκε και αναγνώρισε, πίσω του, μες στο πλήθος, το Λίνο Νοταρά, το μικρό αδερφό του Αλέξη. Ξεσκούφωτος, κατακόκκινος, λαχανιασμένος, ο έφηβος ξεφώνιζε ολοένα:

- Ζήτω η Επανάσταση!

Έμοιαζε έξαλλος, σα να μην έβλεπε τίποτα ολόγουρά του. Πού βρέθηκε ο Λίνος εκεί μέσα;

Ο Μανόλης δεν μπόρεσε να τον πλησιάσει. Το πλήθος τον έσπρωχνε ορμητικά εμπρός, τον έσπρωχνε και τον μαγνήτιζε κι αυτόν και τους άλλους όλους, που το αποτελούσαν – το πλήθος, σα μια συνισταμένη όλων των ορμών των μελών του, δύναμη ανώτερη από τις θελήσεις τους και χειραφετημένη απ' αυτές, που τους δέσποζε όλους από ψηλά και τους έσερνε κάπου, με αλύγιστη αποφασιστικότητα, δίχως κανείς να ξέρει πού.

Στην πρώτη γραμμή, κάμποσοι διαδηλωτές είχανε σηκώσει ψηλά τα μπαστούνια τους. Τα έβλεπες, από πίσω, παραταγμένα απάνω από τα κεφάλια, σα μια σειρά πάσαλοι,

**μπηγμένοι μες στο ανθρωπομάζεμα,
που κουιόντανε νευρικά κι όλο
τραβούσανε μπροστά, ακατάσχετα,
μες σ' ένα σύννεφο σκόνης. Η σειρά
αυτή των μπαστουινιών σε έσερνε
πίσω της, άθελά σου, κι η πίεση
του πλήθους, που την προκαλούσε
η έλξη της πρώτης γραμμής, την έ-
σπρωχνε την πρώτη γραμμή ολοέ-
να πιο δυνατά και την ανάγκαζε να
επιταχύνει την πορεία της. Έτσι κυ-
λούσε η διαδήλωση από μόνη της.
- Ζήτω η Επανάσταση!**

**Ο εθνικός ύμνος, τα τραγούδια,
τα γέλια, είχανε κοπάσει ολότελα.
Τώρα μονάχα ένα απειλητικό μουγ-
γρητό έβγαινε από την ορμή του
πλήθους, κάποια άναρθρη, μα τόσο
γνώριμη βοή καταστροφής. –Κάτω
όλα! όλα! Να τα σπάσουμε όλα!–
Κάποια ένστικτα είχαν λυτρωθεί και
δεν άκουαν πια καμιά λογική. Κι ο-**

**λόγυρα, παντού, μες στο λαμπρό
φως της Αθήνας, το τουφεκίδι.**

**Σχεδόν ασυνείδητα, σερνάμενη
ορμητικά από τον ίδιο τον εαυτό της,
η αυθόρμητη αυτή διαδήλωση
πέρασε από τους ερημικούς και
σιωπηλούς δρόμους του Βερανζέ-
ρου και του Μάρνη και ξεμπούκαρε,
από ένα στενό, στην οδό Αγίου
Κωνσταντίνου. Μα εκεί κοντοστά-
θηκε, διστάζοντας, για μια στιγμή,
αν έπρεπε να τραβήξει εμπρός ή
πίσω. Μια άλλη διαδήλωση ανέβαι-
νε προς την Ομόνοια, αλλά με ύφος
πολύ διαφορετικό. Οι άνθρωποι,
που την αποτελούσαν, ασφαλώς
ήξεραν τι ζητούσαν.**

**Η νέα αυτή διαδήλωση ήτανε
σιωπηλή σχεδόν και αργή, μα πιο
σφιχτοδεμένη, πιο στερεή στα πό-
δια της. Τα πρόσωπα των μελών της
σφιγμένα, τραχιά, αποφασισμένα,**

θαρρείς, για το καθετί. Στην πρώτη γραμμή ήτανε μερικές γυναίκες ντυμένες οι περισσότερες με μαύρα, νέες ακόμα, αδύνατες, παθιασμένες, κοιτάζοντας ίσα μπροστά με βλέμμα ανέκφραστο, σαν υπνωτισμένες. Ανάμεσά τους ξεχώριζες το Δαμιανό Φραντζή, που βάδιζε σαν αρχηγός, και δίπλα του το Δημητρό Μαθιόπουλο, το φοιτητή απ' τα Καλάβρυτα. Ένα θωρακισμένο αυτοκίνητο τους συνόδευε, το ίδιο που είχε κατακτήσει ο λαός, λίγες ώρες πριν, κοντά στην Ομόνοια, και γρήγορα είχε πέσει στα χέρια των κομμουνιστών. Μια κόκκινη σημαία ανέμιζε απάνω τους. Ο Μανόλης Σκυριανός την είδε κι ανατρίχιασε.

Η κόκκινη σημαία, μες στο ξεσηκωμένο πλήθος, μες στην ατμόσφαιρα της μάχης και στο ακατάπαυστο τουφεκίδι, ανάδινε ξαφνικά μιαν

ένταση τρομαχτική –σα να τελείωσαν
ξαφνικά τα αστεία και τα ψέματα, η
αμεριμνησία των καλοκαθισμένων
κοινωνιών, οι θεσμοί, οι καθιερωμέ-
νες αξίες, η φρασεολογία της ρουτί-
νας, και ξυπνούσε, άγρια και ακατά-
σχετα, κάτω από τον καταγάλανο,
ανοιξιάτικο ουρανό, και καταχτούσε
μονομιάς, τα πάντα, κάποια ωμή, α-
κατάβλητη πραγματικότητα, πάντο-
τε παρούσα και παντού, μα που πά-
σχιζαν όλοι να ξεχάσουνε την ύπαρ-
ξή της, και τώρα επιτέλους ερχότα-
νε η ώρα να πει κι αυτή το λόγο
της, βουβαίνοντας κάθε άλλη φωνή.
- Ζήτω η Επανάσταση!

Το κόκκινο, θαρρείς, κυριαρχούσε
κιόλας σ' όλην την πόλη, διαλύο-
ντας κάθε άλλο χρώμα, χτυπητά,
τυφλωτικά, θριαμβευτικά, με μια
κρύα λαμπρότητα, που του έσφιγγε
την καρδιά. Το χρώμα του αίματος.

Τη σημαία την κρατούσε ο Δημη-
τρός Μαθιόπουλος, σφιχτά με τα δυο
χέρια και με τη φωτιά στην ψυχή.

Ύστερα από την πρώτη στιγμή
του δισταγμού, η διαδήλωση των
φοιτητών διαλύθηκε μονομιάς. Στη
θέα της κόκκινης σημαίας, οι περισ-
σότεροι υποχώρησαν σα να είχανε
δει ξαφνικά την καρμανιόλα, στημέ-
νη στη μέση του δρόμου. Μα κά-
μποσοι έτρεξαν να σμίξουν τους
κομμουνιστές. Ο Μανόλης, που είχε
ξαναβρεί τη θέλησή του, έτρεξε μαζί
τους για να προλάβει κάποιο κακό,
που προαισθανότανε. Το βλέμμα
του γύρευε το Λίνο, μα βρέθηκε ξα-
φνικά, πρόσωπο με πρόσωπο,
μπροστά στο Δαμιανό Φραντζή.
Τον άρπαξε από τους ώμους.

- Πού πάτε; ρώτησε, αναγνωρίζο-
ντας κιόλας κάτω από την κόκκινη
σημαία, αρκετούς συντρόφους του

της Αργώς.

- Άφησέ με! πρόσταξε ο άλλος ξερά και τινάχτηκε για να ελευθερώσει τους ώμους του.

Ένας κυματισμός του πλήθους τους χώρισε. Ο Λίνος ήτανε στην πρώτη γραμμή. Η κομμουνιστική διαδήλωση, φουσκωμένη τώρα κι ερεθισμένη από την ξαφνική προσθήκη των νέων μελών της, κουνήθηκε προς την Ομόνοια πιο γοργά και πιο απειλητικά. Από τα στόματα των γυναικών αντήχησε ένας γνώριμος, απλοϊκός, μα τόσο δραματικός σκοπός, που δέσποζε σε λίγο όλους τους άλλους θορύβους, βγαλμένος από εκατοντάδες στήθια, φανατικός παιάνας μίσους και πίστης:

Ξυπνάτε, απόκληροι του κόσμου,
Της πείνας δούλοι, της σκλαβιάς!

**Το κράτος ρίξτε των τυράννων,
Εσείς οι γιοι της εργατιάς!**

Όλη αυτή η σκηνή βάσταξε μόλις μερικές στιγμές. Αμέσως κατόπι ο Μανόλης είδε να ξεπροβάλλουν από την Ομόνοια αρκετοί πεζοναύτες με εφ' όπλου λόγχη και τα τουφέκια στημένα απάνω στη διαδήλωση. Έπιασαν όλο το πλάτος του δρόμου. Στάθηκαν σε καμιά πενηνταριά μέτρα και κοίταξαν τη διαδήλωση, που στάθηκε και τους κοίταζε κι αυτή. Άλλοι πεζοναύτες ακολουθούσαν πιο μακριά. Ένας νέος αξιωματικός του ναυτικού, λυγερός και αυθάδης, με κάτασπρο, αστραφτερό πηλήκιο, κρατώντας στο χέρι μοναχά τα άσπρα γάντια του, προχώρησε ανάμεσα στα δυο στρατόπεδα και μίλησε προς το πλήθος κοφτά και προσταχτικά:

- Σας διατάζω να διαλυθείτε αμέσως, ειδικά θα κάνω χρήση των όπλων [...]

*

Στο σημείο αυτό γενικεύεται η συμπλοκή με αγριότητα. Πυροβολισμοί ανταλλάσσονται και από τα δύο μέρη με ανθρώπινα θύματα.

*

Η αψιμαχία αυτή βάσταξε ίσως πέντε λεφτά της ώρας και κόπασε ολότελα αμέσως ύστερα. Ο δρόμος κι οι πάροδες ερημώθηκαν από τους διαδηλωτές και δεν ακούστηκε άλλος πυροβολισμός από κείνην τη μεριά, παρά μονάχα τα βογγητά των λαβωμένων, που σερνόντανε δώθε κείθε μες στη σκόνη, κι οι βιαστικές προσταγές των αξιωματικών.

Στη μέση του δρόμου, ακριβώς ανάμεσα στο Εθνικό Θέατρο και στην εκκλησιά του Αγίου Κωνσταντίνου,

**είχε πέσει νεκρός ο Δημητρός Μα-
θιόπουλος. Το αίμα έτρεχε άφθονα
από διάφορες μεριές του χοντρού
σώματός του. Λίγο παραπέρα κοί-
τουσαν ανάσκελα ο Λίνος Νοταράς
με μια τρύπα ανάμεσα στα φρύδια
[...]**

**Θα ήταν η ώρα έξι το βράδυ (η μά-
χη είχε τελειώσει ολότελα στη λεω-
φόρο Κηφισιάς με την ήττα των στα-
σιαστών και μονάχα στις μακρινές
συνοικίες γινότανε ακόμα κάποιο
αραιό τουφεκίδι με τους κομμουνι-
στές), όταν χτύπησε η πόρτα κι
ένας αστυφύλακας με πολύ σοβαρό
ύφος ζήτησε να δει τον καθηγητή.
- Κύριε πρύτανη, είπε (η εμφάνιση
του Θεοφίλου Νοταρά του έκανε
μεγάλη εντύπωση και τον έλεγε
πρύτανη, δίχως να ξέρει τι σημαίνει
η λέξη, νιώθοντας ίσως πως ένας
πρύτανης είναι ένας σπουδαίος κα-**

θηγητής), ο μικρός γιος σας χτυπήθηκε κατά το μεσημέρι στην οδό Αγίου Κωνσταντίνου. Μόλις τώρα αναγνωρίστηκε η ταυτότητά του. Μα δεν πρέπει να ανησυχήσετε...

Ο Αλέξης κι η θεία Λουκία μάντευσαν αμέσως τι είχε συμβεί. Ο Αλέξης ακούμπησε σ' ένα έπιπλο για να μην πέσει και κείνη στρεφότανε κιόλας προς αυτόν, ξεχνώντας για μια στιγμή τον άλλον.

- Πού χτυπήθηκε; ρώτησε ξερά ο καθηγητής, που δεν έχανε τις ελπίδες του παρά μονάχα όταν το ανεπανόρθωτο ήταν απόλυτα εξακριβωμένο και αναμφισβήτητο.

- Δεν ξέρω, αποκρίθηκε ο αστυφύλακας.

Ήξερε, μα δεν ήθελε να πει. «Γιατί να το μάθουν από μένα το κακό, συλλογιζότανε. Ας το μάθουν από άλλον. Εμένα η δουλειά μου είναι να τους

πω πού βρίσκεται το παιδί. Άλλο τίποτα δεν έχω υποχρέωση να ξέρω». Τους έστειλε στο Δημοτικό Νοσοκομείο, όπου μαζεύανε όλα τα πτώματα. Αργότερα έφτασε εκεί κι ο Νικηφόρος, που τον είχανε βρει στης Όλγας Σκινά, στην οδό Βουλής. Ήτανε χλωμός σαν το κερί και το χέρι του έτρεμε. Δε μίλησε σε κανέναν, μήτε έκλαψε. Ο Λίνος ήταν εκεί μέσα σε μια μεγάλη σάλα γεμάτη σκοτωμένους με όλων των ειδών τα τσακίσματα, τα πετσοκόμματα και τους μορφασμούς, ξαπλωμένος ανάσκελα σ' ένα πράμα σαν τραπέζι, με μια τρύπα ανάμεσα στα φρύδια. Δυο στενά ρυάκια αίμα είχανε κυλήσει στα μάγουλά του κι είχανε ξεραθεί.

Ο μόνος που δεν έχασε την ψυχραιμία του ήταν ο καθηγητής. Βλοσυρός, τραχύς, αλύγιστος, φρόντισε ο ίδιος για τη μεταφορά του γιου του,

για την κηδεία, για τα αγγελτήρια των εφημερίδων: «Τον προσφιλή ημών υιόν και αδελφόν Λίνον Θ. Νοταράν, ηλικίας 16 ετών, θανόντα χθες εκ βιαίου θανάτου, κηδεύομεν σήμερον...». Ο ιδιαίτερος γραμματέας του υπουργού των Εσωτερικών ήρθε στο σπίτι να εκφράσει τη λύπη του προϊσταμένου του, που δεν είχε τον καιρό να έρθει ο ίδιος, απορροφημένος καθώς ήτανε από την εκκαθάριση των πολιτικών πραγμάτων της χώρας. Στο περιβάλλον του καθηγητή ακούστηκαν ψιθυριστές διαμαρτυρίες: «Τα κρατικά όργανα έπρεπε να προσέχουν πού χτυπούν. Δεν υπήρχε λόγος να γίνει τέτοιο αιματοκύλισμα. Ο Παύλος Σκινάς δεν είχε το δικαίωμα να ανάψει τέτοια φωτιά στις συνοικίες, σα να είχε αντίκρου του το Λένιν και τον Τρότσκι...». Ο καθηγητής έκοψε τη

συζήτηση: «Τα κρατικά όργανα έκαναν το χρέος τους. Ο κ. Σκινάς έκανε το χρέος του...» Μα σα γύρισε από την κηδεία, οι τεντωμένες αισθήσεις του τον πρόδωσαν μονομιάς. Καθώς στεκότανε στη μέση της σάλας, ολόσιος, τετράγωνος, αγέρωχος, όπως ήτανε συνήθως στην έδρα του της οδού Σίνα, κι έμοιαζε πως συλλογίζότανε αν θα πήγαινε πίσω στο γραφείο του να συνεχίσει τη δουλειά του, ξαφνικά, έπεσε μονοκόμματος καταγής, σαν ένας μεγάλος πλάτανος. Εγκεφαλική συμφόρηση, είπαν ύστερα οι γιατροί. Έμεινε αναίσθητος κάπου δυο μερόνυχτα. Γύρισε στη ζωή άλλος άνθρωπος, γερασμένος χρόνια, τσακισμένος, άβουλος. Ο Νοταράς ο Τρίτος είχε κλείσει τη σταδιοδρομία του.

Ο Αλέξης είχε μείνει άναυδος μπροστά σε τόση δυστυχία, ανίκα-

νος ν' αντιδράσει στη δική του πτώση. Είχε χάσει, θαρρείς, για πάντα, κάθε θέληση, κάθε αγάπη της ζωής, κάθε δεσμό με τη ζωή. Μονάχα η αγάπη του για το μικρό αδερφό του θέρμαινε ακόμα την ψυχή του, αγάπη δεκαπλασιασμένη μονομιώς από το γεγονός του θανάτου, απελπισμένη και βαριά από παράπονο και νοσταλγικό θαυμασμό, που τον τυραννούσε συχνά σαν εφιάλτης.

Τον τυραννούσε γιατί δεν την είχε συνειδητοποιήσει και αναπτύξει όσο μπορούσε όταν ήταν ακόμα καιρός, δεν την είχε φανερώσει ποτέ ολότελα στο Λίνο, μήτε είχε αισθανθεί όπως τώρα την ανάγκη να τη φανερώσει, να τη βγάλει από μέσα του και να τη χαρίσει πλουσιοπάροχα σε κείνον που την ενέπνεε και που είχε ίσως ανάγκη απ' αυτήν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιες εκδηλώσεις από τη ζωή των φοιτητών απεικονίζει στο μυθιστόρημά του ο συγγραφέας;
2. Πώς παρουσιάζει στο πρώτο απόσπασμα τις σχέσεις των μελών της φοιτητικής συντροφιάς;
3. Η άποψη του Θεόφιλου Νοταρά ήταν ότι τα κρατικά όργανα έκαναν το καθήκον τους, ενώ οι άλλοι (συγγενείς και γνωστοί) μίλησαν για υπέρβαση του καθήκοντος. Τι είναι εκείνο που έκανε το Θ. Νοταρά να διαφοροποιηθεί;

ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

Από τα πρόσωπα που παρουσιάζονται στα αποσπάσματα ο Αλέξης Νοταράς δίνεται με τη μεγαλύτερη ευαισθησία· να μελετήσετε το χαρα-

κτήρα του ήρωα αυτού παρατηρώντας: α) τις σχέσεις του με τα άλλα πρόσωπα, β) τον τρόπο που στοχάζεται και εκφράζεται και γ) τις αντιδράσεις του στα εξωτερικά γεγονότα.

ΘΕΑΤΡΟ

Το τίμημα της λευτεριάς

ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ Το τίμημα της λευτεριάς (Κατσαντώνης) γράφτηκε το 1958 και αντλεί την υπόθεσή του από την ιστορία: Αναφέρεται στη σύλληψη του Κατσαντώνη. Ο ξακουστός κλέφτης της Ρούμελης με ισχυρό ένοπλο σώμα και με ορμητήριο τα Άγραφα, το Βάλτο και το Ξηρόμερο έλεγχε ολόκληρη την περιοχή ως την Ήπειρο και είχε γίνει ο φόβος των Τούρκων και του Αλή Πασά. Τον συνέλαβαν το 1807, ενώ ήταν άρρωστος από ευλογιά, στη σπηλιά του Μοναστηριού των Αγράφων, και τον εκτέλεσαν με φριχτό τρόπο στα Γιάννενα. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, παρουσιάζουμε την πρώτη σκηνή της πρώτης πράξης.

Στο σεράι του Αλή Πασά

Αίθουσα στο σεράι του Αλή Πασά, στα Γιάννενα. Μπαίνουν οργανοπαίχτες που παίζουν ανατολίτικο σκοπό. Ακολουθούν: ο Αλή Πασάς, γέρος, έτσι που τον έχει ζωγραφίσει ο L. Dupré· η Κυρά Βασιλική με εθνική φορεσιά· ο Βελή Γκέκας* κι ο Γιουσούφ Αράπης με σαλβάρια*, αρματωμένοι (ο πρώτος είναι ένας πελώριος Τουρκαλβανός, ο δεύτερος είναι Αφρικανός)· ο Μάνθος Οικονόμου σοφολογιότατος με ρεντιγκότα*·

Βελή Γκέκας: Αλβανός στην υπηρεσία του Αλή. Αρχηγός του σώματος που καταδίωκε τους κλέφτες.

σαλβάρια: βράκα ανατολίτικη.

Μάνθος Οικονόμου: (1770-1820). Ηπειρώτης γραμματέας του Αλή πασά.

ρεντιγκότα: ευρωπαϊκό ένδυμα.

ο Θανάσης Βάγιας* με φουστανέλα.

Ο Αλή Πασάς στρώνεται σ' ένα ντιβάνι, η Κυρά Βασιλική κάθεται, οι άλλοι μένουν όρθιοι.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Να σταματήσει αυτή η μουσική! Να μην ακούω τέτοιες κλάψες!

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: [στους μουσικούς].
Χορέψτε, ωρέ! Χορέψτε, να κάνει χάζι ο Πασάς!

[Οι μουσικοί παίζουν ένα ζωηρό σκοπό και μερικοί απ' αυτούς χορεύουν. Ο Αλή Πασάς παρακολουθεί το χορό με αδιαφορία, ενώ οι έμπιστοί του συνοδεύουν χτυπώντας τις παλάμες.]

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Φτάνει! Φτάνει! Βαρέθηκα πια και τις μουσικές σας και

Θανάσης Βάγιας: (1765-1834). Ηπειρώτης αρχηγός της φρουράς του Αλή Πασά.

τους χορούς σας!

[Οι μουσικοί στέκονται με αμηχανία]

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: [στους μουσικούς].

Τι αποσβολωθήκατε, ωρέ!

Γκρεμιστείτε από δω! Δεν τ' ακούσατε που ο Πασάς σας βαρέθηκε;

[Οι μουσικοί φεύγουν φοβισμένοι]

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Βαρύ φορτίο η εξουσία, ωρέ κοπέλια μου! Πιο βαρύ κι από τη γυναίκα ωρέ! [Χαϊδεύει το χέρι της Κυρα-Βασιλικής]

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Αναντιρρήτως Εκλαμπρότατε.

ΒΑΓΙΑΣ: Έτσι είναι.

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Σωστά. Πολύ σωστά.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Είμαι πολύ βασανισμένος άνθρωπος εγώ, ωρέ τσιράκια* μου!

ΒΑΓΙΑΣ: Το τι τραβάς ολημερίς κι

τσιράκι: ο μαθητευόμενος σε μια τέχνη ή ο βοηθός σε μια δουλειά.

ολονυχτίς για το καλό αυτού τόπου,
Πασά μου, μονάχα εμείς εδώ οι έ-
μπιστοί σου το κατέχουμε.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Κοπιάζετε υπεραν-
θρώπως, Εκλαμπρότατε. Ταλαιπω-
ρείτε το υποκείμενό σας εις τον βω-
μόν του δημοσίου συμφέροντος.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Ο κόπος, κυρ Μάνθο,
είναι το λιγότερο. Εκείνο που με
τρώει εμένα, είναι η αχαριστία της
ανθρωπότητας.

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Σωστά. Άτιμος
κόσμος!

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: [στο Μάνθο Οικονόμου].
Τι να λένε, άραγες, για ανθρώπους
σαν κι ελόγου μου, εκείνα τα αρχαία
κιτάπια* που διαβάζεις όλη νύχτα;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Λέγουν: «Θαρσείν
χρη*». Λέγουν:

κιτάπι: βιβλίο, κατάστιχο.

θαρσείν χρη: χρειάζεται θάρρος.

«Αιέν αριστεύειν*». Λέγουν
«Μουσικήν ποίει και εργάζου*».

[Παρουσιάζονται δειλά στην πόρτα
οι μουσικοί και αρχίζουνε να παίζουν]
ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Πάλι αυτοί; Πετάξτε
τους όξω!

[Εξαφανίζονται οι μουσικοί. Ο Βελή
Γκέκας βγαίνει από πίσω τους. Ακού-
γεται θόρυβος από ξυλοκόπημα.
Επιστρέφει ο Βελή Γκέκας
διορθώνοντας το ζωνάρι του].

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Αθώοι άνθρωποι
Πασά μου. Σε είδανε σεκλετισμένο*

Αιέν αριστεύειν: να κάνεις πάντοτε
λαμπρές πράξεις, ανδραγαθήματα
Μουσικήν ποίει και εργάζου: να
καλλιεργείς το πνεύμα σου και να
εργάζεσαι
σεκλετισμένος: στενοχωρημένος,
βαρύθυμος

και νομίσανε πως θα σε παρηγορήσουνε.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: [του πετά ένα πουγγί]

Να, δώσε τους γρόσια!

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: [πετά το πουγγί απ' το παράθυρο, φωνάζοντας] Να, ωρέ, πάρτε γρόσια! Ξεκουμπιστείτε τώρα! Άιντε να χαθείτε!

[Ο Αλή Πασάς γελά χωρίς κέφι. Οι έμπιστοί του γελούν αυτόματα.

Μόλις σταματήσει ο Πασάς, σταματούν όλοι]

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Πολύ μαύρος είσαι, ωρέ Γιουσούφ Αράπη.

ΓΙΟΥΣΟΥΦ: Ο Αλλάχ μ' έκανε Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Αχ! μες στη μαυρίλα ξεροψήνομαι. Μες στην όχτρητα και την προδοσία τρώω τη ζωή μου. Γιατί, ωρέ, με πολεμούνε άνθρωποι συντοπίτες μου; Γιατί μου σκοτώ-

βουνε τους τσοχανταραίους* μου;
Γιατί μου καταστρέφουνε το βιος
μου; Γιατί μου πίνει το αίμα αυτός ο
χαΐνης* ο Κλέφτης ο Κατσαντώνης;
Μιλάτε, ωρέ!

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Κλέφτης είναι,
Πασά μου· πόλεμο κάνει. Τι ήθελες
να κάνει;

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Γιατί να είναι Κλέφτης,
ωρέ;

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Ξέρω εγώ γιατί είναι
Κλέφτης; Έτσι του σφύριξε. Μάζεψε
καμπόσους τσαχπίνηδες* κι έπιασε
το βουνό και κάνει τον καπετάνιο.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Μου 'καψε πάλι τις
θημωνιές μου, ο αγιογδύτης. Τη
θροφή των παλικάριών μου, από το

τσοχαντάρης: επίλεκτος
σωματοφύλακας.

χαΐνης: σκληρόκαρδος.

τσαχπίνης: ζωηρός και έξυπνος.

στόμα τους την πήρε. Καταστροφή
μεγάλη μου 'καμε. Και για ποιον,
ωρέ, τα μαζεύω εγώ τ' αγαθά μου,
με το αίμα της καρδιάς μου; Για το
λαό δεν τα μαζεύω;

**ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΓΙΑΣ: Μάλιστα,
Πασά μου.**

**ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Όταν εγώ κυβερνώ,
ποιος κυβερνά;**

**ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΓΙΑΣ: Ο λαός,
Πασά μου.**

**ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Όταν εγώ πλουτίζω,
ποιος πλουτίζει;**

**ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΓΙΑΣ: Ο λαός,
Πασά μου.**

**ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Για ποιον, ωρέ Βασι-
λική, χτίζω γέφυρες, δρόμους,
λιμάνια, κάστρα; Για ποιον κάνω
πολέμους;**

**ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Για μας, Πασά μου, για
το λαό σου.**

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Τέτοιο εμπόριο, σαν

το σημερινό, είδανε, ωρέ, αυτά τα
μέρη άλλη φορά; Τέτοιες μανιφα-
τούρες*, ποιος τις ονειρεύτηκε πριν
από μένα; Φτώχεια βρήκα, πλούτη
έφερα. Τσαπατσουλιά και ρεμπελιό
βρήκα, τάξη έφερα. Χωριατιά βρή-
κα, πολιτισμό έφερα, έργα μαστορι-
κά έφερα, γιατροσόφια έφερα, τηλε-
σκόπια, μικροσκόπια έφερα. Τι θέ-
λει λοιπόν και με κατατρέχει και με
ρημάζει ο πεζεβέγκης* αυτός, ο
Κλέφτης ο Κατσαντώνης;
ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Θέλει, λέει, να
φύγουν οι Οθωμανοί και να μείνου-
νε μοναχοί τους οι Χριστιανοί.
ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Ποιος τους πειράζει,
ωρέ, τους Χριστιανούς σαν κάθονται
στ' αυγά τους; Ωρέ Μάνθο Οικονό-

μανιφατούρα: βιοτεχνία,
εργαστήριο.

πεζεβέγκης: αχρείος.

μου, ωρέ Θανάση Βάγια, Χριστιανοί
Ορθόδοξοι δεν είστε, που να σας
φάει το μαύρο φίδι;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΓΙΑΣ: Μάλιστα,
Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Φιλία και εμπιστοσύνη
δε σας χάρισα; Μινίστρους* μου δε
σας έκανα;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΓΙΑΣ: Μάλιστα,
Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Ωρέ Κυρά Βασιλική,
Ρωμιά δεν είσαι;

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Με την ευχή της Πανα-
γιάς, Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Σα βασίλισσα δε σ'
έχω, ωρέ;

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Να 'σαι καλά, Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Η γλώσσα που μιλούμε
σε τούτο το σεράι, των Ρωμιών η
γλώσσα δεν είναι;

μινίστρος: υπουργός.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Άλλη γλώσσα δεν ακούω
εδώ μέσα, Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: [στους άλλους]. Σχο-
λειά ρωμαίικα δεν υποστηρίζω;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΓΙΑΣ: Μάλιστα,
Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Εκκλησιές χριστιανι-
κές δε χτίζω;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΓΙΑΣ: Μάλιστα,
Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Τι σας λείπει, ωρέ
Ρωμιοί, και μου βγαίνετε στο κλαρί;
Σπίτια έχετε καλύτερα από τα δικά
μας, γυναίκες όμορφες παντρεύε-
στε, φαΐ τρώτε, παράδες μαζεύετε,
στο γκουβέρνο* σάς παίρνουμε,
παπάδες έχετε, δασκάλους έχετε.
Γιατί, ωρέ, δεν ησυχάζετε; Γιατί με
παιδεύει και μου καίει τις θημωνιές

**γκουβέρνο ή κουβέρντο (το)· η
κυβέρνηση.**

μου ο εντεψίζης* αυτός ο Κλέφτης ο Κατσαντώνης;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Οι δύστηνοι* ομογενείς μου, Γαληνότατε, ευρήκαν προσφάτως λέξιν δαιμονικήν όπου πολλά ετάραξε τινάς εξ αυτών. Λιμπερτά είναι ο όρος· εις την αρχαίαν γλώσσαν των Ελλήνων, ελευθερία.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Και τι αξίζει, ωρέ, αυτό το λιμπερτά μπροστά σ' όλα τα καλά που έχετε σαν κάθεστε φρόνιμα;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Δεν είμαι αρμόδιος να κρίνω και να συγκρίνω. Είμαι υπάλληλος. Δια τον υπάλληλον τιποτε προσφιλέστερον δεν επιτρέπεται να υπάρχει από την υπεράνω αυτού κειμένην εξουσίαν.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Και τι θα το κάνουν, ωρέ, αυτό το λιμπερτά αν ποτές

εντεψίζης: πρόστυχος.

δύστηνος: δύστυχος.

τους το δώσει ο Σατανάς;
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Κανείς δεν το
εστοχάσθη, Υπέρτατε Βεζίρη. Αυτό
όπου τους συμβαίνει είναι έξαρσις,
φαντασιοκοπία, βακχεία, παραφρο-
σύνη ίσως ή έρωσ.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Για μια λέξη, το λοιπόν,
για μια παλαβομάρα, μ' αφανίζει
αυτός ο μπερμπάντης* ο Κλέφτης ο
Κατσαντώνης;

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Άτιμος κόσμος!

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Ωρέ, για κοιτάτε με
στα μάτια!

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, ΒΑΓΙΑΣ, ΒΕΛΗ

ΓΚΕΚΑΣ, ΓΙΟΥΣΟΥΦ: Μάλιστα, Πα-
σά μου!

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Τι σας έχω όλους εσάς
και σας καμαρώνω; Μποστάν κουρ-
κουλούκια* σας έχω, ωρέ; Αμέσως

μπερμπάντης: δόλιος, πονηρός.

μποστάν κουρκουλούκι: σκιάχτρο.

θα μου τονέ φέρετε δεμένο,
ειδαλλιώς δε σας βλέπω καλά πολύ
καιρό ακόμα. Καταλάβετε, ωρέ;
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Φυσικώ τω λόγω, οι
εδώ παρόντες στρατηγοί είναι πλέ-
ον αρμόδιοι δια το προκείμενον.
ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Εσύ, ωρέ Βελή Γκέκα,
που με τηράς σα χάχας, δική σου
δουλειά είναι τούτη. Δερβέναγας*
δεν είσαι; Τι καρτεράς και δεν
γκρεμίζεσαι να κάνεις το θέλημα
του αφέντη σου;
ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Πασά μου, το κατέ-
χεις καλά πως τρία χρόνια άλλη
δουλειά δεν κάνω παρά να κυνηγώ
τον Κατσαντώνη σ' όλα τα βουνά
της Ρούμελης. Δέκα λαβωματιές
έχει το κορμί μου· τις μισές, απ' του

δερβέναγας: αρχηγός των ενό-
πλων που φρουρούσαν τις διαβά-
σεις (δερβένια) στα βουνά.

Κατσαντώνη το χέρι τις πήρα.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Και τι κατάφερες, ωρέ, με τις δέκα λαβωματιές σου;

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Ό,τι μπορούσε να κάνει άνθρωπος, το 'κανα, μα τον Αλλάχ! Ζωντανός ο Κατσαντώνης δεν πιάνεται. Θεριό είναι. Μονάχα πεθαμένος θα πιαστεί, αν πιαστεί ποτέ.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Χαράμι, ωρέ, να σου γίνει το ψωμί που τρως! Θα σε κρεμάσω, ωρέ!

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Εγώ την αλήθεια σου μιλώ, κι ό,τι θες κάνε. Κρέμασέ με να ησυχάσω.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Όλους, ωρέ, θα σας κρεμάσω στην αράδα! Τίποτα δεν κατεβάζει η κούτρα σας, ωρέ;

ΒΑΓΙΑΣ: Μου φαίνεται πως υπάρχει κάποιος τρόπος, Πασά μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Τι τρόπος, ωρέ;

ΒΑΓΙΑΣ: Έμαθα ψες πως ο Κατσαντώνης έχει κρύψει τη γυναίκα του

και το παιδί του στο χωριό το Κόρθι. [Μιλά στ' αυτί του Αλή Πασά].

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: [στο Βελή Γκέκα]. Το 'ξερες αυτό, ωρέ δερβέναγα;

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Πρώτη φορά τ' ακούω.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Και τώρα που σου το 'πανε, ποιο είναι το σχέδιό σου;

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Το σχέδιό μου; Και τι με νοιάζει εμένα για γυναίκες και παιδιά;

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Αφού δεν το κόβει το κεφάλι σου, θα σου πω εγώ τι σε νοιάζει, ωρέ. Θα πάρεις πενήντα τσοχανταραίους, θα ζώσεις το χωριό και θα μου φέρεις εδώ μάνι μάνι τη γυναίκα και το παιδί. Κι ο Κατσαντώνης, σαν το μάθει, πιλάλα θα τρέξει να προσκυνήσει.

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: [στοχάζεται]. Δε γίνεται!

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Πώς δε γίνεται, ωρέ,

αφού εγώ προστάζω;

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Εγώ είμαι παλικάρι. Πολεμώ με άντρες. Δεν πολεμώ με γυναικόπαιδα. Ντροπής!

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Ωρέ, ντροπής δεν είναι ν' αφήνεις τον Κλέφτη να μου βρίζει τα γένια; Φοβάσαι, ωρέ!

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Τι είπες;

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Φοβάσαι του Κατσαντώνη το γδικιωμό!

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Ο Βελή Γκέκας, ωρέ, να φοβηθεί;

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Ναι, ωρέ! Φουστάνι να βάλεις!

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Θα πάω!

ΒΑΓΙΑΣ: Αστεία σ' έβρισε ο Πασάς, Βελή Γκέκα. Δεν το ξέρεις πόσο μας αγαπά;

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Θα πάω· μα δεν έπρεπε να γίνει αυτό.

ΒΑΓΙΑΣ: Άιντε στο καλό και μην πικραίνεσαι. Μόνο κοίτα να κινήσεις

τα χαράματα, με πολλή προφύλαξη, μην πάρουνε είδηση οι Κλέφτες. Σα γυρίσεις με την Κατσαντώναινα και με το παιδί της, όλα μια χαρά θα βουλευτούνε· και του αφέντη μας το θέλημα θα γίνει κι ο τόπος θα ησυχάσει κι η δική σου δύναμη θα μεγαλώσει.

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ: Δεν έπρεπε. Εγώ λαχταρούσα να βρεθώ μόνος με τον Κατσαντώνη στο βουνό, ν' αρπαχτούμε σα θεριά, να τόνε σκοτώσω ή να σκοτωθώ. Τώρα πάω να κάνω ατιμία, Αλή Τεπελενλή, για το χατίρι σου· μα, ώσπου να πεθάνω, βάρος θα την έχω στην ψυχή μου.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: Ατιμία που γίνεται για το Δοβλέτι*, αν υπάρχει Θεός τη συχωρνά.

[Φεύγουν ο Αλή Πασάς, ο Θανάσης Βάγιας, ο Βελή Γκέκας, ο Γιουσούφ

δοβλέτι: κράτος.

Αράπης. Ο Μάνθος Οικονόμου κάνει
να τους ακολουθήσει].

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Παρακαλώ, κύριε
Μάνθο· το εγκρίνετε εσείς αυτό;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Το ποιον; Α! αυτό
όπου ελέχθη. Εγώ, δέσποινά μου,
είμαι υπάλληλος. Καθήκον μου η
υπακοή.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Μα το βρίσκετε σωστό,
να πιάσουν τη γυναίκα και το παιδί
του Κατσαντώνη για να τον
αναγκάσουνε να προσκυνήσει;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Εν πάση ειλικρινεία,
εις το βάθος του συνειδότος* μου
δεν το κρίνω ορθόν. Πλην ανήκω
εις τον Βεζίρη.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Το ξέρω πως τον αγαπά-
τε. Κι εγώ τάχατες δεν τον αγαπώ;
Γυναίκα του είμαι. Μα αφού το πι-
στεύουμε κι οι δυο πως τον βάζουνε

συνειδός: η συνείδηση.

και κάνει πράματα που μπορεί να βλάψουν την υπόληψή του, δεν έχουμε χρέος να τον προφυλάξουμε; Για το καλό του σας μιλώ.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Κυρία, προς Θεού, τι εννοείς;

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Να ειδοποιήσουμε αυτή τη γυναίκα.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Κυρία, ώμοσα* όρκον πίστεως. Τοιαύτην ευθύνην δεν ημπορώ να επωμισθώ.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Την ευθύνη την παίρνω απάνω μου. Από σας γυρεύω να με οδηγήσετε.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: [ταραγμένος]. Αλίμονον! Προβλέπω συμφοράς. Άκουσε. Επισήμως δεν γνωρίζω τίποτε· δεν μου είπες, δεν σου είπα τίποτε. Καταλαμβάνεις;

ώμοσα: ορκίστηκα (Αόρ. του ρήμ. όμνυμι και όμνύω).

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Ναι.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Δια την υπόληψιν του Βεζίρη, και μόνον δι' αυτήν, εγώ θα σου δώσω μίαν σύστασιν, πλην ό,τι πράξεις θέλω το αγνοήσει παντάπασιν.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Ναι, κυρ Μάνθο μου· λέγε λοιπόν.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Θα στείλεις άτομον εις την στάνην του Γερο-Δήμου, εις το βουνόν επάνω από το Κόρθιον τρεις ώρας. Ιδού, θα σου ετοιμάσω γραφήν. [Κάθεται και γράφει]. «Κυρ Δήμο, χαίρε! Ο κομίζων το παρόν χαρτίον είναι υποκείμενον της εμπιστοσύνης μου και ό,τι θέλει σου είπει, να το πράξεις ως εάν το έλεγα εγώ αυτοπροσώπως. Σε ασπάζομαι, Μάνθος» Λάβε, κυρία, και κάμε ό,τι σε φωτίσει ο Θεός.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Μα ποιον να στείλω; Εγώ μόνο γυναίκες βλέπω στο Σεράι.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Γυναίκα στείλε.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Γυναίκα μόνη στο βουνό;

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Φόρεσέ της ένδυμα
ανδρικών. Πας τις θέλει την εκλάβει

ως αθών παιδάριον. Αλλά τι
κάθομαι και χρονοτριβώ με συζητή-
σεις; Κυρία, συμπάθησέ με· όλα
αυτά ας τα λησμονήσωμεν. Χαίρε!

[Φεύγει. Παρουσιάζεται η

Τριανταφυλλιά που κρυφάκουε.]

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Τριανταφυλλιά! Τ' άκου-
σες;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Τ' άκουσα.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Θ' αφήσουμε, καλέ, να
γίνει, τέτοιο πράμα;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Να μην αφήσουμε.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Ποιάνα να στείλω, Θεέ
και Κύριε;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Εμένα!

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Εσένα; Θα περάσεις εσύ
ποτές για παλικάρι;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Γιατί να μην περάσω; Έχω καβαλικέψει αντρίκεια εγώ· έχω ρίξει με το καριοφίλι εκατό φορές. Μου μαθαίνανε τ' αδέρφια μου στο χωριό και κάνανε χάζι. Ξέρω και να μιλώ σαν άντρας. – [Με χοντρή φωνή]. Τράβα, ωρέ, από μπροστά μου, να μη σε κάνω πατσά!

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Και πού θα πας; Τι θα πεις;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Θα κινήσω να βρω το Γερο-Δήμο. Θα του δείξω τη γραφή και θα του πω να με πάει στο λημέρι του Κατσαντώνη. Θα τα εξηγήσω όλα του καπετάνιου, κι αυτός θα τρέξει να πάρει τη γυναίκα του και το παιδί του, πριν φανούνε οι Αρβανιτάδες.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Τον είδες ποτέ σου τον Κατσαντώνη;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Αν τον είδα; Καλέ, μου κόβεται το αίμα που το

αναλογίζομαι. Τρεις νύχτες έμεινα
άυπνη από την ταραχή μου.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Πού; Πότε; Λέγε, καλέ!

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Πέρσι, στο χωριό
μου, στο πανηγύρι του Δεκαπενταύ-
γουστου. Καβάλα μπήκε στον αυλό-
γυρο της εκκλησίας με καμπόσα πα-
λικάρια. Του φέρανε την εικόνα και
την προσκύνησε δίχως να πεζέψει,
πήρε αντίδωρο, έριξε ένα πουγγί
γεμάτο λίρες κι έφυγε αμίλητος.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Ήταν όμορφος;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Αρχάγγελος!

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: [σιάζει τα μαλλιά της
εκνευρισμένη]. Δε μου 'πες πώς
σου φαίνεται αυτό το χτένισμα που
έκανα σήμερα το πρωί, έτσι με τις
μπλεξούδες σα στεφάνι;

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Καλέ, είσαι σαν
παραμύθι. Μονάχα ένα λουλούδι σου
λείπει, να εδώ, επάνω από τ' αυτί.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Ένα λουλούδι; Τριανταφυλλιά, δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να μάθει ο Κατσαντώνης πως σ' έστειλα εγώ. Δεν μπορείς να παίζεις με την υπόληψή μου. Αν του πεις λέξη για μένα, δράκαινα θα γίνω και θα σε φάω.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ: Δεν είσαι στα καλά σου, κυρά μου, που θα μαρτυρήσω εγώ εσένα! Κοίτα! Άνοιξε ένα λουλούδι στη μεγάλη γαριφαλιά σου. [Κόβει ένα λουλούδι από μια γλάστρα ακουμπισμένη σ' ένα παράθυρο].

ΒΑΣΙΛΙΚΗ: Δώσ' το εδώ! [Της παίρνει το λουλούδι και το μπήγει στα μαλλιά της.]. Καλέ Τριανταφυλλιά, δεν είσαι στα καλά σου. Όλως διόλου πια λωλάθηκες. Γίνεσαι αιτία και χάνουμε τον καιρό μας με ζεβζεκιές*, ενώ έπρεπε να είσαι κιόλας στο

ζεβζεκιές: ελαφρότητες, ανοησίες.

δρόμο. Γρήγορα μια φουστανέλλα!
Μη στέκεσαι ούτε στιγμή! [Η Τρια-
νταφυλλιά φεύγει τρέχοντας]. Ο
καημένος ο Βεζίρης! Αν είχα δα κι
εγώ παράπονα με τον άντρα μου,
κεραυνός έπρεπε να πέσει να με
κάψει. Όλο χάδια και καλοπέραση
και γλυκομιλήματα και λούσα είναι
η ζωή μου. Πως είναι λιγάκι γέρος
στα χρόνια, τι σημασία έχει; Πιο κα-
λά βασιτέται αυτός από αρκετούς
νέους που έχω γνωρίσει. Κι αν είναι
Μουσουλμάνος, είναι τάχα αμαρτία;
Ένας Θεός υπάρχει για όλους. Μα
πάλι ν' αφήσω να πιάσουνε αυτήν
την κακομοίρα τη γυναίκα με το παι-
δί της – μια γυναίκα Ρωμιά σαν κι
εμένα– είναι πράμα σωστό; Όμως
είναι τάχα πιο σωστό να προδώσω
τον ευεργέτη μου; Καλέ, δεν ξέρω τι
να κάνω. Να τον προδώσω; Να μην
τον προδώσω; [Τρέχει προς το μέ-

ρος από όπου έφυγε η Τριανταφυλλιά]. Τριανταφυλλιά! Έλα πίσω, καλέ, και μου φαίνεται πως άλλαξα ιδέα! Πού είσαι, Τριανταφυλλιά; Πάει, έφυγε. Τι να κάνω; Ό,τι έγινε έγινε. Αχ! δεν μπορώ να σκέφτομαι τόσο πολύ. Κουράστηκε το μυαλό μου. [Φεύγει από την αντίθετη μεριά].

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να περιγράψετε σύμφωνα με την εξέλιξη του έργου τους χαρακτήρες: του Αλή Πασά, του Βελή Γκέκα, του Μάνθου Οικονόμου και της κυρα-Βασιλικής.
2. Πώς συμπεριφέρονται τα πρόσωπα που περιβάλλουν τον Αλή Πασά; Τι φανερώνει αυτή η συμπεριφορά τους;
3. Ο Αλή Πασάς μιλάει για τα αγαθά που έφερε στον τόπο η εξουσία του

και καταλήγει σε ένα συμπέρασμα. Αν δεχτούμε ότι είναι σωστά όσα λέει σχετικά με τα αγαθά, είναι σωστό και το συμπέρασμά του;

4. Στο απόσπασμα μόνο μια σύγκρουση χαρακτήρων εκδηλώθηκε για λίγο, αλλά γρήγορα και αυτή αίρεται. Να βρείτε: α) Ποια είναι αυτή β) γιατί αίρεται αμέσως γ) γιατί σ' αυτή τη σκηνή δεν είναι δυνατό να εκδηλωθούν συγκρούσεις.

5. Να βρείτε σε ποια σημεία του κειμένου προχωρεί η διαδικασία της πλοκής.

6. Εκτός από το κείμενο που λένε οι ηθοποιοί, ο θεατρικός συγγραφέας γράφει στο έργο και ορισμένες υποδείξεις. Τι είδους υποδείξεις είναι αυτές και ποιοι οφείλουν να λάβουν υπόψη την καθεμιά; (Πριν απαντήσετε να διαβάσετε την εισαγωγή για το θέατρο).

**Μέντης Μποσταντζόγλου (Μποστ)
(1918-1995), Αλή Πασάς κε Κηρά-
Βασιληκή ολίγον έξοθι Ιοανήνων**

Γιώργος Θεοτοκάς (1905-1966)

Δοκιμιογράφος, πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου έζησε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια. Στην Αθήνα ήρθε το 1922. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

και έζησε για λίγο στη Γαλλία και στην Αγγλία. Θεωρείται από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της γενιάς του '30. Διακρίθηκε κυρίως ως δημοσιογράφος. Τα βασικά χαρακτηριστικά του έργου του είναι η στοχαστική διάθεση και η καθαρότητα του ύφους του. Έργα του: Πεζογραφήματα: Ώρες Αργίας (1931), Αργώ (1936), Ευριπίδης Πεντοζάλης (1937), Το Δαιμόνιο (1938), Λεωνής (1940), Ιερά Οδός (1950), Ασθενείς και Οδοιπόροι (1964), Η Άκρη του Δρόμου (1964). Δοκίμια, Ταξιδιωτικά: Ελεύθερο Πνεύμα (1929), Εμπρός στο Κοινωνικό Πρόβλημα (1932), Στο κατώφλι των Νέων Καιρών (1945), Δοκίμιο για την Αμερική (1954), Προβλήματα του Καιρού μας (1965), Πνευματική Πορεία (1961), Ταξίδι στη Μέση Ανατολή και το Άγιο Όρος (1961). Θεατρικά: Θέατρο Α' (1944),

Θέατρο Β' (1947), Θεατρικά έργα, τόμ. 4.

Εξώφυλλο τεύχους του 1927 των Ελληνικών Γραμμάτων

Δύσκολες νύχτες (απόσπασμα)

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ Δύσκολες νύχτες της Μέλπως Αξιώτη εκδόθηκε το 1938 και ξάφνιασε τους αναγνώστες με την «επαναστατική» για την εποχή εκείνη γραφή του. Χωρίς εξωτερική αρχιτεκτονική, χωρίς η διήγηση να εξελίσσεται ομαλά πάνω σ' ένα σκελετό, καταγράφει τα περιστατικά άτακτα, ακολουθώντας τις ιδιορρυθμίες της μνήμης στην ανάπλασή τους. Ο λόγος είναι ελλειπτικός, συχνά ρυθμικός, με λογικά άλματα, και βρίσκεται πολύ κοντά στον προφορικό. Οι νεοτερισμοί της Αξιώτη στον πεζό λόγο συγγενεύουν με τον υπερρεαλισμό που αυτά τα χρόνια κάνει

την εμφάνισή του στην ποίηση.

Το περιεχόμενο του βιβλίου απαρτίζεται από αναμνήσεις ενός κοριτσιού. Η διήγηση γίνεται σε πρώτο πρόσωπο. Η αφηγήτρια είναι ορφανή από μητέρα. Η οικογένειά της, άλλοτε ευκατάστατη και τώρα σε οικονομική παρακμή (όπως φαίνεται στο απόσπασμά μας), ζει σε κάποιο νησί του Αιγαίου, που δεν ονομάζεται. Επίσης δεν προσδιορίζεται ούτε ο χρόνος. Επειδή όμως γίνεται λόγος για αλληπάλληλους πολέμους, υποθέτουμε ότι πρόκειται για τα χρόνια του Α' παγκόσμιου πολέμου.

«Βλέπεις; μας ήρθε κι άλλος μουσαφίρης, που δεν περιμέναμε!» είπε ο πατέρας, σαν έφυγε ο λήσταρχος. **«Σ' άρεσε η βράκα του; Είδες πόσα κύματα γύρω τριγύρω;»**

Πολύ απορήσανε όλοι στο σπίτι.

Και τρομάξανε. «Παναγία μου Δεσποινά μου», είπε η θεία Διαλεχτή, που νόμιζε πως έρχεται να μας σφάξει! Η Σοφιδώ όμως την κατάλαβε την καρδιά του την καλή. Της πρόσφερεν από το χέρι του το διοσμαρί, κι εμοσκοβόλησεν ο κόρφος της, βλέπεις από βουνό κατεβασμένο. Του πρόσφερεν εκείνη κάθισμα, κι εκοντοστάθηκεν εκείνος πριν το λάβει, εμισοχαμογέλασε, κι είπε τα χρόνια είναι πολλά, κι εξέμαθεν το κάθισμα.

«Ανάψετε τα φώτα». Ήρθε το βράδυ. Κατά την ώρα που ξεφτιλίζουνε* τα λυχνάρια. Τα σουβλερά του γουρνοτσάρουχα* πηγαίνανε μπροστά,

ξεφτιλίζουνε: αλλάζουν το καμένο φιτίλι κι ανάβουν τα λυχνάρια.

γουρνοτσάρουχα: γουρουνοτσάρουχα· τσαρούχια από δέρμα γουρουνιού.

**ΚΙ ΕΠΙΆΝΑΝΕ ΤΟΝ ΚΌΣΜΟ, ΚΑΙ ΣΤΟΝ
ΤΟΪΧΟ Ο ΪΣΚΙΟΣ ΤΟΥ ΕΤΰΛΙΓΕΝ ΤΟΝ ΤΟΪ-
ΧΟ, ΣΑ ΘΕΡΙΌ. ΑΠΆΝΩ ΣΤΟ ΡΑΒΔΪ ΤΟΥ
ΑΠΟΡΑΒΔΪΖΕΙ, ΤΑ ΧΈΡΙΑ ΑΝΟΙΧΤΆ, ΚΑΙ
ΞΕΚΟΥΡΆΖΕΤΑΙ, ΚΙ ΌΛΟΙ ΑΨΗΛΰΝΟΜΕ
ΓΙΑ ΝΑ ΤΟΥ ΦΤΆΣΟΜΕ ΤΑ ΜΆΤΙΑ. Ήρθε
το βράδυ που ξεφτιλΪζουνε τα λυ-
χνΆρια, όπου εσκιαχτήκαμε και τη
νύχτα πολΰ, και γιατί εΪναι φονιάς.**

**«Επείνασα», εΪπε, «και ήρθα». Ξε-
ραΪΪλα ετούτον το χρόνο. Μια ανυ-
δρίες, μια αγέρηδες».**

**«Παναγία μου Δέσποινά μου, και
μ' ίντα να τονε χορτάσεις, όπου θα
θέλει βούιδι! Εμείς δε συνηθούμε το
βράδυ το κρέας...»**

**«Κλείσετε τις πόρτες», εΪπε ο πα-
τέρας, «ας μη γΪνει απόψε τίποτα
ιδιΪίτερο. Το δικό μας δείπνο. Ας μη
γίνονται και πολλοΪ θόρυβοι... –
λίγη ησυχία– κλείσετε τις πόρτες».**

Σταυροκοπιέται, κι ανοΪξαν τα

νεφρά της, η θεια Διαλεχτή. «Γρου-
σούζικια χρονιά εφέτος... Ό,τι σου
μέλλει η μοίρα σου για να περάσεις,
θα το περάσεις. Να κλειδομπρω-
θείς με το ληστή!... Ετούτο πάλι;
πώς σας εφάνηκε; Της πικροδάφ-
νης* το ζουμί το κατακάθι, τέτοια
μοίρα εφέτος!...».

Ήρθε το βράδυ. Κι έλεγε: «Ο τό-
πος να βαδίσεις μακριά ένα γύρω*
ήταν παντέρημος. Ήτανε νύχτα, κι
ώρα καλιώρα η αποψινή. Εκρύωνα,
κι είχα και δίψα. Βλέπω ένα φως
στα μακρινά, δρόμο δρόμο τα ξερο-
λίθαρα, αλλού ακονιζιές* επαραμέρι-
σα, κι έφτασα την καλύβα του. Ωρα

πικροδάφνης: η φράση ολόκληρη
σημαίνει: φέτος περάσαμε πολλές
δοκιμασίες.

ένα γύρω: ολόγυρα.

ακονιζιές: αγκαθωτοί θάμνοι.

καλή, του λέου, δε μ' αποκρένεται
ώρα καλή. Διψώ, του λέου, γιατ'
έρχομαι απ' αλάργα, επότισα τα ζω-
ντανά, μα 'χεν αβδέλλες το νερό.
Εγώ 'βγαλα μου λέει την κόρη μου*
για να μην μπερδευτώ σε μοιρα-
σιές, και μου 'ρθες τώρα;...

»Ως ήταν ώρα δείπνου, είχαν α-
ποσωσμένες καμπόσες ελιές, εστή-
θηκεν ολόρθος, η κεφαλή του μ' εξε-
πέρασεν άλλη μια κεφαλή, τα μάτια
του εγυαλίσανε, κι εχυθήκανε ελιο-
κούκουτσα από τα γόνατά του. Είναι
φερμένοι, μου λέει, της ακρίβειας
καιροί. Πέντε ελιές να φας, για τρεις
το ελάχιστο βαραίνουν τα κουκού-
τσια, ήβαλά τα σε ζυγαριά, ακρί-
βειες... Εγώ 'βγαλα την κόρη μου ν'
απέχω από μοιρασιές, έχω συντρό-

**έβγαλα την κόρη μου: την έστειλα
σε άλλο σπίτι, την πάντρεψα.**

φισσα τη δύναμή μου τώρα.

»Φτου σου! του λέου, είμαι χορτάτος. Ήρθα να πιω νερό, και για να ζεσταθώ. Τον ήξερα άρχοντα μεγάλο. Δε θα σ' άφηνα σ' έξοδο, με την ανάπαψη και το νερό, τώρα όμως φτου σου! Του λέου όσο παλεύαμε: μη με ρίξεις στην κρίση*. Όσο που δε φοβούμαι το Θεό, σ' τη λέου την αμαρτία μου, το χωροφύλακα τότε φοβούμαι.

»Τα χρόνια μου ήταν τότες λιγοστά. Δεν το στοχαζόμουν, για να σε πιάσει η κρίση πως είναι ανάγκη μαρτυριάς*... κι είμαστε καταμόναχοι μέσα στη νύχτα. Του χωροφύλακα ο φόβος ήτανε.

»Ήταν εκείνος θεριό μονάχο, α-

κρίση: δικαστήριο.

είναι ανάγκη μαρτυριάς: χρειάζονται μάρτυρες.

ντρειωμένος. Τα νιάτα μου όμως ενικήσανε. Καμπόσα δάχτυλα άφησα πάνω στην κατοικιάς του τη γης, μου τ' απόκοψε με το λάζο*. Τα βρήκαν ύστερα, θα το θυμόσαστε, οι χωροφυλάκοι. Εμένα δε μ' εβρήκανε ποτές.

»Εδώ εκεί, μες στα βουνά, το πράμα ζόρικο πολύ δεν είναι. Τα μαθαίνεις και σε μαθαίνουνε. Σε μαθαίνουνε κι οι χωροφυλάκοι. Ψήνεις κανένα γίδι, χορταίνεις για λίγο καιρό, χορταίνουνε κι εκείνοι, και σ' έχουνε παραιτημένο. Πρώτη φορά μου απόψε κατεβαίνω. Άσκημη χρονιά, επείνασα. Πρώτη φορά και που τα ξιστορίζω».

«Όταν τελειώσεις», του λέει ο πατέρας, «θα 'χουν στρωμένο πια το τραπέζι και θα περάσομε δίπλα.

λάζο: μαχαίρι.

Όλο και κάτι θα 'χουν μαγειρέψει
γι' απόψε, οι γυναίκες».

Ο λήσταρχος λέει: «Δε θ' απομεί-
νω ώρα πολλή. Μέσα στα σπίτια ε-
ξέμαθα, και στεναχωριούμαι. Είν' οι
σκεπές σας χαμηλές, κι ο καθείς γέ-
νεται κοντοβίστας*. Μέρα με την η-
μέρα το φως σου αποκόβεται, ντου-
βάρια, όλο εμπόδια, δε φταις εσύ σα
δε βλέπεις και παραπέρα. Μπρε συ
Μανούσο, τι είναι εκείνα βρε; στο ξα-
δερφάκι μου έλεγα, το 'χα μαζί μου
όταν επρωτοβγήκα, μήτε συ δεν κα-
τέχεις; Ήμουνε σ' απορία... Κι ήτανε
μες στην άνοιξη οι κωλοφωτιές!
Πράματα αλλιώςτικα! όταν επρωτο-
βγήκα! Δέντρα! ενόμιζες πως ήτανε
μαύρα ποτάμια από ψηλά κι ετρέχα-
νε όσο που σειόντανε τα φύλλα, ε-
νόμιζες πως ήταν ιερέηδες κι ελέγαν

κοντοβίστας: κοντόφθαλμος.

το ευλογητό μ' ανοιχτά τα χέρια.
Φώκιες μπρε συ Μανούσο, τρέχα,
να δεις... φωκοφωλιές!

»Κι ετρέχαμε με το Μανούσο. Οι
φώκιες εμπαιλεύανε, κι όσες όπου
ενικόνταν εδίνανε ένα μακροβούτι κι
αποτραβιόνταν στης θάλασσας το
βυθό. Ανοίξανε, Μανούσο, τ' ασφε-
ντρίλια*, τρέχα, πάμε να δούμε και
τις λυγαριές κατά τα νοτινά π' εγε-
μίσανε σήμερα πάχνες*. Ετρέχαμε
με το Μανούσο. Όλο αλλιώτικα πρά-
ματα! Από ψηλά όλα είναι ωραία,
εφώναζεν ο αγέρας, εφωνάζανε οι
άνθρωποι, τραγουδούσαν. Στα χα-
μηλά ο αγέρας εκατασκεύαζεν την
ξεραΐλα, ολοχρονίς επνίγαν οι βρο-

ασφεντρίλια: ασφόδελοι, χόρτο με
ψηλό στέλεχος και γαλαζωπά άνθη.
πάχνες: εννοεί τα άνθη της λυγα-
ριάς.

χάδες τα πρόβατα, κι ελασπωνό-
νταν οι προβιές σ' όποια απομέναν.

»Έχετε και πολέμους εδώ στα χα-
μηλά, καθώς όπ' έμαθα, τ' άκουσα
πάνε χρόνια, κι ακόμα δεν εξεμπερ-
δέψετε λέει, κι άκουσα απόψε όσο
εκατέβαινα, κι ήμουν φτασμένος
μες στις κατοικίες, ήτανε μαζεμένες
πολλές γυναίκες, και, –ποιος για να
'ναι ο άτυχος, τίνος θα λάχει ο κλή-
ρος, για να το πάει το μήνυμα στη
μάννα του!– εμουγκρίζανε, για κείνο
λέει, το παιδί, το γνώριζα κι ο ίδιος,
ήμαστε συνομήλικοι, πριν απ' το
φόνο, όταν εκατοικούσα ανάμεσο μ'
εσάς, –κι οι γυναίκες εκλαίγανε, και
με το δίκιο, την είχε καλή την
καρδιά,– το μάδησεν το βόλι, λέει,
κι εκείνο το Αλεκάκι του Σμυρλή»*.

Σμυρλής: οικογενειακός φίλος της
αφηγήτριας, στρατευμένος.

Ετρώγαμε ύστερα πιλάφι. Κι ο λήσταρχος με τα κομμένα δάχτυλα είναι πολύ αστείος τρώγοντας πιλάφι. Με έννοιες, με σκιαζήματα και τόσες λύπες, οι περισσότεροι πώς να μην απομείνουν νηστικοί τριγύρω απ' το τραπέζι εκείνο το βράδυ...

«Μας είπες πράγματα καταπληχτικά απόψε, καπετάν Γεντέκα. Και η κόρη* μου, το 'δες πως τ' άκουσε με πολλή προσοχή. Δεν είναι κρίμας για όλον τον κόσμο τα ψηλά βουνά. Αραιώνει εκεί πάνω ο αγέρας, και τα πνεμόνια χρειάζονται να είναι πολύ γερά για να ρουφούν. Μας εσυντρόφιασες όμως απόψε ...είμαστε, ως μας βλέπεις, πάντα το ίδιο μοναχοί. Έφερεις ύστερα κάποια νέα θλιβερά, και που δεν εγνωρίζαμε. Πάει και ο Αλέξαντρος Σμυρλής και τα

η κόρη μου: εννοεί την αφηγήτρια.

παιδικά του ματάκια».

«Μα βέβαια, πώς και για να τα μάθουμε! εκλείσαμε καλά τις πόρτες, απόψε τέλεια πια από τον κόσμο αποκοπήκαμε, ο κόσμος όξω θα βοιά απόψε...»

Και τότε παίρνει ο λήσταρχος τον πατέρα μου λίγο παράμερα, – τρέμεται* η θεια Διαλεχτή και γουρλώνει τα μάτια μήπως και τονε καμακέψει* , «δεν έλαβα τον κόπο να κάμω τόσο δρόμο», του λέει, «για το τραπέζι σας, ήρθα να γυρέψω λεφτά. Λεφτά μ' εχρειαζόντανε, κι ο λόγος όπ' εκατηφόρισα πρώτη φορά από τα ψηλά».

«Δεν έχομε», λέει ο πατέρας. «Ξέρεις, λεφτά δεν έχομε εμείς πια. Σου

τρέμεται: ιδιωμ. τρέμει.

καμακεύω: χτυπώ με την κάμα, μαχαιρώνω.

’πρεπε εσένα ποσόν κάποιο μεγάλο και δεν έχομε. Σου δίνω», λέει, «το λόγο μου, έλα να δεις το μέρος όπου τα κρύβαμε άλλη φορά, αδειατό*, και – δεν έχομε», του λέει με δυσκολίες μέσα στα μάτια και στη φωνή.

«Βέβαια, δεν έχομε! καλά τα λέει ο πατέρας σου να τονε ξεγελάσει, για να μας γδύσει ο θεομπαίχτης οπ’ εροβόλησε, δεν έχομε!», ακούω δίπλα μου πολύ σιγά. Οι δυσκολίες όμως του πατέρα στη φωνή και τα μάτια δεν μπορεί να είναι ψεύτικες, συλλογίζομαι. Εκείνη την καημένη τη γιαγιά συλλογίζομαι, σ’ εκείνα τα πρωτινά χρόνια, «να δίνεις χρήματα πάντα σ’ όποιον δεν έχει, παιδί μου, έχομε εμείς αρκετά...» και η μурωδάτη τσάντα της, κι οι ζητιάνοι κάτω στην πόρτα αράδα, –πολύ

αδειατό: ιδιωμ. αδειανό.

άσκημα τα κατάφερα να μην προλάβω να την έχω ρωτήσει— ποιος θα μας έδινε εμάς λεφτά; σα δε θα 'χαμε πια... —Δεν έχομε τώρα.

«Δε σου γυρεύω», λέει τώρα στον πατέρα μου ο λήσταρχος, «τώρα δε σου γυρεύω πια. Ο λόγος σου μ' εχόρτασε, και το πουγκί σου βάστατο, —καθώς που λέει κι η παραλοή*». Κι ο λήσταρχος αποτινάχτηκε, ως να δέχτηκε στο κορμί του δυο τρεις φορές μεγάλη προσβολή.

«Λιγοστές μέρες είναι, επήρα την απόφαση να κατέβαινα. Έβαλα με το νου μου την ειδική σου αρχοντιά — Από κει και να πάει, είπα, ας αρχίσουμε, κι ύστερα βλέπω. Τα φέρνομε ύστερα γύρα και τ' άλλα αρχοντικά, άλλη φορά. — Εζώστηκα το λάζο, και για την πάσα ανάγκη και το στιλέτο

παραλοή: τραγούδι, παροιμία.

μες στα καπούλια, εδώ – για τις αντίστασες. Τονε ποφάσισα τον εαυτό μου κατρακυλώντας στα χαμηλά. Μπορεί και να με καταδώκει, είπα, για μπορεί να 'ναι και παλικαράς, και ποφασίστηκα. Όποιος πομένει όποιος θα πάει, είπα. Μα είσαι συ, παλικαράς αλλού, κι α δεν εμέτρησα τα νύχια σου...»*. Κι ανάμεσα στα στήθια, χτυπώντας τη γροθιά του, κατασκευάζει αντίλαλο σα να χτυπά νταούλια ο ληστής.

«Είσαι άνθρωπος», λέει, «εσύ, – κατά που θέλει ο Θεός είσ' άνθρωπος, και νιώθεις από ανθρώπους...».

«Μάρι* παιδάκι μου, ετοιμάσετε κάλλιο* τα ξίδια! Δεν το πιστεύω

α δεν εμέτρησα τα νύχια σου: αν δεν εμέτρησα τη δύναμή σου.

μάρι: μωρέ.

κάλλιο: καλύτερα.

για να τ' αντέξω μέχρι το τέλος και λογαριάζω να λιγωθώ*. Εγρίεψεν ο δαίμονας, τα βλέπεις τώρα; και χτυπιέται!».

«Κι η κατοικιά σου, εσένα, δεν είναι πολύ φραχτή. Όμορφη κατοικιά την έχεις, δεν εστενοχωρέθηκα. Και τώρα όθε* κινώ τ' απάνω, τον ανήφορο, και μήτε θα ξανακατέβω –και τριγυρίζει ολόγυρα μάτια παράξενα, – θα τη θυμούμαι, στα ψηλά, την όμορφη κατοικιά σου».

Κι αντίκρυ ένας στον άλλον, ο ληστής κι ο πατέρας μου, κοντός καθώς είναι ο πατέρας μου κι ο λήσταρχος θεόρατος, κι οι δυο μαζί γελούνε σα να φχαριστηθήκανε πολύ, αντίκρυ και γελούνε, και – Καληνύχτα, καλή σας νύχτα, και– Δόξα εν υψίστοις

να λιγωθώ: να λιποθυμήσω.
όθε: όπου.

**Θεός, Πάτερ ημών...– η θεια καλα-
ναρχά*, γιατί πώς εγλιτώσαμε κι
εγλίτωσεν τα ξελιγώματα, και πάει
στον αγύριστο ο θεομπαίχτης ο
φονιάς.**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Να αφηγηθείτε την ιστορία του
ληστή, όπως προκύπτει από το
απόσπασμα.**
- 2. Πώς παρουσιάζει ο ληστής τη ζωή
του στα βουνά τον πρώτο καιρό;
Να επισημάνετε τα σχετικά χωρία.**
- 3. Σ' ένα σημείο ο ληστής λέει στον
πατέρα: «-Μα είσαι συ παλικαράς
αλλού...» τι θέλει να πει; Τι προκά-**

**καλαναρχά: κανοναρχά, επαναλαμ-
βάνεται όπως ο κανονάρχος, ο ο-
ποίος απαγγέλλει ένα στίχο και τον
ψάλλει έπειτα ο ψάλτης.**

λεσε αυτή την αλλαγή στη στάση του ληστή;

4. Να μελετήσετε το κείμενο από την αρχή ως τη φράση «του χωροφύλακα ο φόβος ήτανε» και να επισημάνετε:

α) τα χωρία όπου νομίζετε ότι υπάρχουν χρονικά ή λογικά άλματα στην αφήγηση (να δικαιολογήσετε τις απόψεις σας) και

β) τα χωρία όπου ο λόγος δε σας φαίνεται ομαλός, και να τα αποκαταστήσετε στην κανονική, κατά την άποψή σας, μορφή.

5. Να βρείτε παραδείγματα που ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά της αφήγησης της Μ. Αξιώτη, σύμφωνα με το εισαγωγικό σημείωμα.

Μέλπω Αξιώτη (1905-1973)

Γεννήθηκε στην Αθήνα από γονείς Μυκονιάτες. Μετά την Κατοχή έζησε αρκετά χρόνια στο εξωτερικό. Πέθανε στην Αθήνα. Το πρώτο μυθιστόρημά της Δύσκολες νύχτες (1938) προκάλεσε έντονες αντιδράσεις εξαιτίας των νέων εκφραστικών τρόπων που χρησιμοποίησε η συγγραφέας. Δημοσιεύτηκαν τότε κρίσεις κατηγορηματικά αρνητικές και κατηγορηματικά θετικές. Σήμερα όμως που έχουμε πια εξοικειωθεί με τους νέους τρόπους γραφής, μπορούμε να εκτιμήσουμε καλύτερα τη συμβολή της Αξιώτη στην ανανέωση της πεζογραφίας μας. Άλλα πεζά της: Θέλετε να χορέψουμε, Μαρία; (μυθιστόρημα, 1940), Εικοστός Αιώνας (μυθιστόρημα, 1946),

Το Σπίτι μου (διήγηση, 1965), Η Κάδμω (πεζογράφημα, που δύσκολα κατατάσσεται σε ορισμένο είδος, 1972) κ.ά. Επίσης έχει εκδώσει ποιητικές συλλογές.

Απρίλης (απόσπασμα)

Ο ΑΠΡΙΛΗΣ (1946) περιέχει αναμνήσεις του συγγραφέα από την παιδική και τη νεανική του ηλικία, ενώ στο δεύτερο μέρος του αναφέρεται στον πόλεμο του '40. Οι σελίδες αυτού του βιβλίου, γράφει ο Τερζάκης, «είναι σταθμοί μιας ζωής που ορίζεται από τρεις πολέμους, τους τρεις πολέμους που στέκονται ορόσημα της γενιάς μου. Ο πρώτος μάς βρήκε παιδιά, ο δεύτερος έφηβους, ο τρίτος άντρες». Από τον πιο σημαντικό, τον πόλεμο του '40, παραθέτουμε μια χαρακτηριστική σκηνή που συμβαίνει στα μετόπισθεν.

Συχνά πυκνά, αντάμωνες στους δρόμους ανθρώπους ντυμένους ασυνήθιστα, σαν ορειβάτες ή κάτι τέτοιο, με παντελόνια γκολφ, ξεσκούφωτους, άλλους με μπερέ, τραγιάσκες, ένα τσιμπούκι βιδωμένο στ' ακρόχειλο. Τους έβλεπες μια, τους έβλεπες δυο, όπου να γύριζες, σ' όποιο δρόμο και να 'μπαινες. Ήταν οι ανταποκριτές των εφημερίδων. Ντυμένοι έτσι, μ' αφροντισιά μελετημένη, δίνανε κάτι σαν ένα τόνο εκδρομικό, «σπορτίφ», στην επιστρατευμένη πολιτεία, μακρινό αντιφέγγισμα κοσμοπολιτισμού. Κάπου κάπου πρόβαινε και καμιά νοσοκόμα μεγαλοκυρά, με το άθιχτο μαβί της πέπλο, αστραφτερά κολλαρισμένα τα γιακαδάκια της και τα μανικέτια. Τότε η κοσμική κίνηση πέρσευε.

Οι ιταλικοί όλμοι ωστόσο, στο μέτωπο, είχαν αρχίσει να πελεκάνε

συστηματικά τους φαντάρους. Οι περισσότερες λαβωματιές ήταν από όλμους, λοιπόν το στράτευμά τους είχε πάρει πολύ από κακό. Στο ταχτικό μας λουκουματζίδικο, ο Μελετίου, μπαίνοντας με την παρέα του ένα δειλινό, δε βρήκε τραπεζάκι αδειανό κι αναγκάστηκε να καθίσει αντίκρυ σ' ένα άγνωστο φανταράκι, που απόσωνε ήσυχα και στοχαστικά τη μερίδα του.

- Επιτρέπεις, συνάδελφε;

Ο συνάδελφος, κοίταξε την παρέα των Αθηναίων μ' απορία καλοκάγαθη· ήταν ίσως η πρώτη φορά που του γύρευαν την άδεια για κάτι.

- Καθίστε, έκανε σαστισμένα.

Ήταν ενθουσιώδης άνθρωπος ο Μελετίου, καλοπροαίρετος και καταδεχτικός. Άναψε τσιγάρο από τη

καλοπροαίρετος: με καλή διάθεση.

φωτιά του αντικρινού του, παρατήρησε το δεξί του που είχε φασκιωμένα με γάζα πεντακάθαρη τα δάχτυλα. Η περιέργεια του Αθηναίου κεντρίστηκε. Έπιασε κουβέντα:

- Τραυματίας είσαι;
- Ναι... Μικροπράματα...
- Ήσουν στο μέτωπο;
- Ήμουν.

Γύρισε τα μάτια του ο Μελετίου θριαμβευτικά και κοίταξε την παρέα. «Τώρα θα σας δείξω ένα φαινόμενο!» έλεγε η ματιά. «Προσοχή! Ο άνθρωπος που έρχεται από το μέτωπο».

- Λοιπόν συνάδελφε, για πες μας! Τι γίνεται κει πάνω;

Η ερώτηση ήταν εύκολη, η απάντηση δύσκολη. Για λίγες στιγμές ο τραυματίας βρέθηκε σ' αμηχανία. Ήτανε χωριατάκος μικρόσωμος, αστοιχείωτος. Μπορεί και να μην το είχε ποτέ του σκεφτεί πως θα 'πρε-

πε να μάθει να διηγείται.

- Ε, τι να γίνεται... Πολεμάνε.

- Χμ! πολεμάνε βέβαια. Και οι Ιταλοί; Δρόμο, ε;

- Τι δρόμο;

- Να, το βάζουνε στα πόδια θέλω να πω.

Ο φανταράκος στάθηκε σκεπτικός.

- Ε, μεριές μεριές φεύγουνε κιόλας, είπε.

Όμως ο ζήλος του Μελετίου είχε ξυπνήσει τώρα για καλά. Δεν ήταν από κείνους που αφήνουν εύκολα μια επιθυμία τους ανικανοποίητη.

Από δω τον έχει, από κει τον έχει το φανταράκο, τον κατάφερε κάτι να διηγηθεί. Κι ο φανταράκος διηγήθηκε κουτσά στραβά, με αδέξια συστολή, την ιστορία του τραυματισμού του.

- Όστε έτσι λοιπόν! Από όλμο!

συμπέρανε ο Μελετίου με διάχυση αισθηματική.

- Από όλο.
- Και στα δάχτυλα!
- Στα δάχτυλα.

Καινούρια κυκλική ματιά θριάμβου στην παρέα από τον Μελετίου. Ο φανταράκος κοίταζε τα φασκιωμένα δάχτυλά του μελαγχολικά· μπορεί και ν' αναρωτιότανε πώς θα κρατάει τώρα τ' αλέτρι, σα γυρίσει στο χωριό, ή πώς θα σπέρνει.

- Ε, παιδί! Φέρε εδώ μια μερίδα λουκουμάδες, στο συνάδελφο!
- Όχι, ευχαριστώ, έφαγα, έκανε ο τραυματίας.
- Δεν πειράζει, τρως άλλη μια. Εγώ κερνάω!

Ντράπηκε κείνος ν' αρνηθεί το κέρασμα. Κι ώσπου να 'ρθουν οι λουκουμάδες, ο Μελετίου τον είχε καταφέρει πάλι κάτι να περιγράψει, εντυπώσεις σκόρπιες από τις μάχες.

- Φωνάζετε «αέρα» όταν ορμάτε

στην επίθεση;

- Γιατί να φωνάζουμε;

- Έλληνες δεν είσαστε; Οι Έλληνες, όταν ορμούν στη μάχη, φωνάζουν «αέρα»!

- Μα... γίνεται, βλέπεις, τέτοιος σαματάς. Όλμοι, πολυβόλα, πυροβολικό... Τι να τις κάνεις τις φωνές!

- Όχι, οι Έλληνες στην επίθεση φωνάζουν «αέρα»! Είναι ωραίο!

Το φανταράκι ζάρωσε ντροπιασμένο. Αυτό δεν το είχε συλλογιστεί.

- Και η επίθεση γίνεται βέβαια εφ' όπλου λόγχη, συνεχίζει ο Μελετίου ακατάβλητος.

- Άμα είναι ανάγκη...

- Και οι τσολιάδες, ε; Το τσαρούχι!

- Ποιο τσαρούχι;

- Των τσολιάδων, διάολε!

- Οι τσολιάδες, απάνω, δε φοράνε τσαρούχια.

- Δε φοράνε τσαρούχια;
- Όχι.
- Και γιατί δε φοράνε τσαρούχια;
- Γιατί τα τσαρούχια γλιστράνε στα βράχια. Αρβύλες φοράνε, να, σαν κι εμάς.

Καταπληχτικά πράματα. Ήρθαν οι λουκουμάδες. Σεμνός ο φανταράκος, πήρε το πιρούνι του, έκανε ν' αρχίσει· όμως δεν τ' αποφάσιζε. Με το κεφάλι σκυφτό, περίμενε ολοένα κάτι να τον ρωτήσουν. Ίσως και να φοβότανε πως, παρ' όλα όσα έχει πει, δεν το ξόφλησε ακόμα το κέρασμα.

- Φάε τώρα τους λουκουμάδες σου, κάνει μεγαλόψυχα ο Μελετίου και τον αφήνει ήσυχο για λίγα λεπτά.

Πάνω όμως που ο ανώνυμος συνάδελφος κόντευε να τελειώσει τη μερίδα του, καινούρια εξόρμηση:

- Θα ξαναπάς στο μέτωπο;
- Θα ξαναπάω.

- Σ' αρέσει;

- ...

Η παρέα των γραμματισμένων γέλασε γύρω, με νοήματα σύνθετα: πονηριά, συγκινημένη συμπάθεια, απόκρυφη περηφάνια. Σε λίγες μέρες θα τραβούσανε κι αυτοί για κει πάνω, θα βαφτίζονταν στην κολυμπήθρα των ηρώων. Φρίκη γοητευτική... Κι όμως, ο Μελετίου, κάπου θα τα κατάφερνε πάλι να κολλήσει, ούτε κουβέντα! Όπως σκάλωσε στη συζυγαρχία*, θα τα κατάφερνε να χωθεί και σε καμιά γωνιά ακόμη πιο προφυλαγμένη κι άνετη: βοηθός σιτιστή, συσσιτιάρχης, αποθηκάριος, οτιδήποτε. Από το στρατόπεδο της Αγίας Παρασκευής, στην Αθήνα, άλλο δεν έκανε παρά να έχει

συζυγαρχία: μονάδα ανεφοδιασμού με πυρομαχικά.

το ληστρικό μάτι ξύπνιο, το εμπορικό του δαιμόνιο άγρυπνο, ν' αρπάξει την πρώτη ευκαιρία. Όχι πως θα δειχνότανε κατώτερος σε θάρρος από άλλους, αν το 'φερνε η κατάρα να βρεθεί κι αυτός μια μέρα στη ζώνη της φωτιάς. Όμως, από ένα είδος ψυχόρμητο, το θαρρούσε καθήκον απέναντι στον εαυτό του, ζήτημα φιλότιμου, να εξαντλήσει πρώτα κάθε δυνατότητα διαφυγής, κάθε περιθώριο κατεργαριάς, για να ξεχωρίσει έτσι από το κοπάδι των κουτών, που πολεμάνε αδιαμαρτύρητα. Να διατρανώσει την εξυπνάδα του.

- Άλλη μια λουκουμάδες, συνάδελφε;

- Όχι, όχι! έκανε πανικόβλητος ο φανταράκος.

Σηκώθηκε ευχαριστώντας.

- Λοιπόν, καλή τύχη! τον κατευόδωσε ο Μελετίου.

Ο τραυματίας έκανε ένα αδέξιο νόημα γι' αποχαιρετισμό. Ύστερα, τραμπαλίζοντας το σκεβρωμένο του κορμάκι, βγήκε στο δρόμο.

Ο Μελετίου τον είχε ακολουθήσει με τα μάτια ώσπου χάθηκε πέρα.

Και τότε είπε στην παρέα, τεντώνοντας τα φρύδια του μ' έμφαση:

- Λοιπόν, είδατε, βρε παιδιά, τι απλοί που είναι οι ήρωες; ούτε που τον πιάνει το μάτι σου αυτόν εδώ.

Κι όμως!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς παρουσιάζει ο συγγραφέας τον Μελετίου και πώς τον τραυματισμένο φαντάρο; Να βρείτε στο κείμενο τις σχετικές ενδείξεις.

2. Ποια διαφορά υπάρχει στον τρόπο που βλέπει τον πόλεμο ο φαντάρος και στον τρόπο που τον βλέπει ο Μελετίου; Πού οφείλεται αυτή η διαφορά;

Ταξίδι με τον Έσπερο*

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ με τον Έσπερο ανήκει στα μυθιστορήματα της εφηβικής ηλικίας. Τα πρόσωπα της ιστορίας είναι όλα έφηβοι. Ο βασικός ήρωας Γλαύκος Πετροχωρίτης, ορφανός από γονείς, έρχεται με τη θεία του κ. Σαλάνη στο παλιό αγρόκτημά τους έξω από το Ναύπλιο, για να ξεκουραστεί. Η υγεία του είναι λίγο κλονισμένη και υποφέρει από αϋπνίες.

Δίνουμε τα κεφάλαια ΣΤ' και Ζ' από το μυθιστόρημα.

Έσπερος: το εσπερινό άστρο, η Αφροδίτη, αλλιώς Αποσπερίτης.

«Αν είμαστε τυχεροί»

Την άλλη μέρα, πρωί πρωί, παρουσιάστηκε ο Ντόντος Πιτσιλάς*. Δεν είχε αφήσει να περάσουν ούτε σαρανταοχτώ ώρες από την πρώτη του επίσκεψη. Καινούριοντυμένος, με τα μαλλιά του βρεμένα, τσιτωτά, την πινελιασμένη φούντα στην κορφή, πήδηξε απ' τ' αμαξάκι του, χτύπησε πρόσχαρος την ξώπορτα.

Ερχότανε να πάρει το Γλαύκο, καθώς το είχε υποσχεθεί. Πρέπει να ήτανε πολύ περήφανος για την καινούρια του αυτή γνωριμιά. Τα μάγουλά του, καθώς μιλούσε, είχανε κοκκινίσει, όμως έμοιαζε ξεθαρρεμένος. Πρότεινε να πάνε πρώτα

Ντόντος Πιτσιλάς: συνομήλικος και γείτονας του Γλαύκου, χοντρός και αδέξιος νέος.

στο σπίτι του· ύστερα, όπου θα του άρεσε του Γλαύκου.

Ξεκίνησαν πολύ ανάλαφροι. Στο διάστημα της μιας ημέρας που είχαν να ιδωθούν, η σχέση τους αντί να κρυώσει έμοιαζε να έχει ζωηρέψει. Έλειπε από μέρος του Γλαύκου η εχθρική επιφύλαξη· κι ο Ντόντος, υποταχτικός πάντα και θαμπωμένος μπροστά στο είδωλο που ήτανε γι' αυτόν τώρα το παράδοξο τούτο παιδί, ένιωθε ωστόσο τη γλώσσα του να λύνεται.

Διασχίσανε τον κάμπο από μεριές που δεν τις ήξερε ο Πετροχωρίτης. Ο αέρας του αίθριου πρωινού, η άνετη μετατόπιση μέσα στο διάστημα, λυτρώνανε την καρδιά από κάτι στοιβαγμένα εκεί κατακάθια. Κι ανέβαινε μια στάλα στην εκτίμησή του ο φουκαράς αυτός, που τόσο καλά, τόσο σίγουρα ήξερε να βρί-

σκει το δρόμο. Ήτανε πραγματικά, όπως τον είχε παινέψει η μάνα του, πολύ περιποιητικός.

- Θα σας κρατούσα το μεσημέρι να φάμε στο σπίτι, μα δεν ξέρω αν αυτό θα σας έκανε ευχαρίστηση.

Μπορεί να σας αρέσουμε, μπορεί κι όχι. Γιατί να σας στενοχωρήσω;

- Δεν είναι αυτό, μα θα με περιμένει η θεια μου. Δεν την ειδοποίησα.

- Ξέρετε, η Φανή θα χαρεί υπερβολικά που θα σας γνωρίσει! Έσκασε προχτές που δεν μπόρεσε να 'ρθει μαζί μας.

Πολύ τόπο στη ζωή του Ντόντου Πιτσιλά πρέπει να έπιανε η αδερφή του. Στα δυο τρίτα του δρόμου όλο γι' αυτήν μιλούσε. Πώς έκανε σαν της διηγήθηκαν προχτές, μητέρα κι αδερφός, τα καθέκαστα της επίσκεψής του, πόση ήταν η περιέργειά της να γνωρίσει το Γλαύκο Πετροχωρίτη,

τι έλεγε για το ωραίο καλοκαίρι που θα περνούσανε μαζί. Κατά τα λεγόμενα του Ντόντου, έπρεπε να έχει όλα τα χαρίσματα του κόσμου η Φανή: έξυπνη, χαριτωμένη, καλόκαρδη, μορφωμένη, διασκεδαστική, τίποτα δεν της έλειπε. Ο Γλαύκος προσπάθησε να τη φανταστεί: Να μοιάζει άραγε τ' αδερφού της;

Η περιέργειά του δεν άργησε να ικανοποιηθεί. Από το σπίτι του ίσαμε το χτήμα του Πιτσιλά η διαδρομή δεν είχε βαστήξει παραπάνω από μισή ώρα. Πίσω από ένα λόφο που στρίψανε με τ' αμαξάκι, στο βάθος απέραντου αμπελιού, το σπίτι πρόβαλε άσπρο, δίπατο, φαρδύ. Περιστέρια το φέρνανε γύρω. Η Φανή Πιτσιλά, που θα είχε βέβαια στήσει καρτέρι από κανένα παράθυρο, περίμενε κιόλας χαμογελαστή στην πόρτα του περιβολιού.

- Ντόντο! γιατί αργήσατε;

Ήταν ένα κορίτσι λιγνό, μέτριο σ' ανάστημα, με πλούσια μαλλιά ξανθοκόκκινα, φτενή* μυτούλα, που στράβωνε κωμικά κατά το ένα μάγουλο. Το πρόσωπό της ήταν γεμάτο φακίδες, τα στρογγυλά ματάκια της παιχνιδίζαν έξυπνα και χαρούμενα. Δεν ήταν όμορφη, καθόλου. Όμως είχε μια κάποια γλύκα αισιόδοξη, που την έκανε με το πρώτο συμπαθητική. Μεγαλύτερη από τον Ντόντο ένα χρόνο –είχε σφαλιστά τα δεκαεφτά της– δεν έμοιαζε ακόμα κοπέλα δεμένη. Κάτι το αδιόρατα καχεκτικό είχε στην ασυνήθιστη αδυναμία του κορμιού της, την κρυμμένη επιτήδεια από μια κομψότητα στο ντύσιμο σοφή, μιαν αφέλεια πολιτισμένη.

Έδωσε το στενό, ανάλαφρο χε-

φτενός: λεπτός.

ράκι της στο Γλαύκο, που ήτανε θερμό στην αφή κι είχε ξερό δέρμα. Το πρόσωπό της, σ' αντίθεση με το περιποιημένο ντύσιμό της, το είχε αδέξια πουδράρει. Η στραβή μούλα έμοιαζε σαν αλευρωμένη, κι αυτό την έκανε κωμική.

- Πολύ χαίρομαι που ήρθατε! φώναξε ειλικρινά, ενώ τραβούσε το φίλο του αδερφού της προς το σπίτι δίχως να βιάζεται να του αφήσει το χέρι. Στη σανιδένια πεντακάθαρη σκάλα που ανέβαζε στο πρώτο πάτωμα, βάλθηκε να τρέχει με το επιδειχτικό νάζι που έχουν συχνά τ' άσχημα κορίτσια. Έτρεχε πηγαίνοντας μπρος και σύγκαιρα μιλούσε στα δυο τ' αγόρια, που την ακολουθούσαν. Θα φάει μαζί τους ο Γλαύκος το μεσημέρι; Όχι; Τι κρίμα! Κι αυτή που είχε μαγερέψει μόνη της, για να τον περιποιηθεί. Είχε φτιάξει πέρδικες σωτέ.

Τις τρώει τις πέρδικες; Ω! αυτοί τις συνηθίζουν πολύ. Ο Ντόντος φταίει: Έπρεπε να τα κανονίσει, να ειδοποιήσει την κυρία Σαλάνη. Αν στέλνανε το γιο του σέμπρου τους να της το πει; Δεν ήτανε μακριά. Μια ώρα να πάει, μια να 'ρθει. Και θα περάσουν όλη την ημέρα μαζί. Τ' απόγεμα θα πάνε και περίπατο με τ' αμαξάκι. Στο χωριό θα πάνε. Του αρέσει το χωριό; Ή όχι, καλύτερα να πάνε στις Πικροδάφνες*. Είναι

σέμπρος: ακτήμονας που καλλιεργεί με συμφωνία ένα ξένο κτήμα και μοιράζεται με τον ιδιοκτήτη τα προϊόντα.
Πικροδάφνες: εξοχική περιοχή, όπου βρισκόταν το αγρόκτημα ενός συνταγματάρχη που ζούσε απομονωμένος από τον έξω κόσμο με τις κόρες του. Μια από αυτές, τη Δανάη, θα ερωτευτεί ο Γλαύκος

πολύ όμορφα, πολύ ρομαντικά στις Πικροδάφνες. Τ' αρέσουν οι Πικροδάφνες; Δεν τις ξέρει; Τότε δεν ξέρει τίποτα. Είναι θαύμα το ηλιοβασίλεμα από τις Πικροδάφνες.

- Φανή, δεν ξέρεις τι λες! έκανε μ' εμβρίθεια* ο Ντόντος. Στις Πικροδάφνες δεν έχει κανείς πού να καθίσει. Στο γεφυράκι θα πάμε.

- Όχι, όχι στο γεφυράκι! Άκου στο γεφυράκι! Τρελαθήκατε, καλέ, να πάμε στο γεφυράκι; Θα μας φάνε τα κουνούπια!

- Δεν έχει κουνούπια στο γεφυράκι.

- Έχει.

- Εγώ προχτές ήμουν, σου λέω λοιπόν...

Στο μεταξύ, είχανε φτάσει στο σαλόνι, όπου τους περίμενε όρθια στο κατώφλι κι επίσημη η κυρία Πιτσιλά.

εμβρίθεια: σοβαρότητα, βαρύτητα.

Υποδέχτηκε εγκάρδια το Γλαύκο, με την ίδια διάκριση που θα υποδεχόταν έναν μεγάλο. Του είπε τη λύπη της που δεν ήτανε σήμερα εδώ κι ο άντρας της, να τον γνωρίσει.

Έλπιζε όμως ότι, στο εξής, θα είχανε την ευκαιρία να βλέπονται συχνά.

- Γιατί είμαστε και μακρινοί συγγενείς, να το ξέρεις. Και βάλθηκε να εξηγεί πάλι τους οικογενειακούς δεσμούς, που φάνηκαν στον ανιψιό της κυρίας Σαλάνη κάπως πολύπλοκοι κι αόριστοι. Όμως η ατμόσφαιρα της υποδοχής ήτανε πολύ θερμή, υπερβολικά ίσως. Ο Γλαύκος ένιωθε τον εαυτό του εδώ μέσα πρόσωπο σημαντικό.

Τον τρατάρησαν* γλυκό του κουταλιού κι ύστερα τον πήρανε οι τρεις

τρατάρω: κερνώ.

εν σώματι, να του κάνουν το γύρο του περιβολιού τους. Ήτανε μεγάλο, φτιαγμένο με φροντίδα σχεδόν σπάταλη. Σπάνια είδη τριαντάφυλλα, λουλούδια για όλες τις εποχές. Η Φανή είχε τα ευνοημένα της φυτά, που τα περιποιόταν μονάχη της. Άκουγες το μαγκάνι* να δουλεύει πιο πέρα, για να ποτίζει τον λαχανόκηπο. Παγκάκια πελεκημένα σε ξύλο χοντρό, περίμεναν κρυμμένα κάτω από λεμονιές, νεραντζιές, πορτοκαλιές. Σε σύγκριση με τούτο εδώ, το χτήμα των Πετροχωρίτηδων, το παραμελημένο τόσα χρόνια, άφηνε στο νου μια θύμηση χέρσα κι αγριωπή.

Πρόσχαρη ήταν η τραπεζαρία, άστραφτε στον ήλιο. Ώσπου να γυ-

μαγκάνι: μηχανήμα για άντληση νερού με κουβάδες από πηγάδι, βαρούλκο.

ρίσουν από το περιβόλι, όλα είχαν ετοιμαστεί σαν από μαγεία. Στη μέση ένα μεγάλο ανθογυάλι μενεξελί διάφανο, βάσταζε μίαν αγκαλιά τριαντάφυλλα που ξεφυλλίζονταν πάνω στο κολλαριστό μεσοτράπεζο. Μυρωδιά ανάλαφρη διάνευε* στον αέρα, σαν από μέλι που αργολιώνει κι εξατμίζεται στον ήλιο. Η κυρία Πιτσιλά όρισε μ' εθιμοτυπική σοβαρότητα τις θέσεις. Ήτανε φανερό πως η οικογένεια είχε βάλει πέρα για πέρα τα καλά της, να κάνει στον ξένο της εντύπωση.

- Ο κ. Πιτσιλάς έρχεται τα Σαββατοκύριακα, δήλωσε η κυρία ενώ σερβίριζε. Το επάγγελμά του (είναι γιατρός), δεν του επιτρέπει να λείπει στην εξοχή όλο το καλοκαίρι. Μονάχα το φθινόπωρο μένει δεκαπέντε

διανεύω: απλώνομαι, σκορπίζομαι.

μέρες εδώ, ύστερα φεύγουμε όλοι μαζί.

Σήμερα το ύφος της ήταν αλλιώςτικο. Δεν είχε πια την ευτράπελη* εκείνη ελαφρότητα που σημείωσε τόσο δυσάρεστα ο Γλαύκος όταν την πρωτόδε. Κρατούσε το ρόλο της οικοδέσποινας με κάποιο στόμφο*. Στην υπηρέτρια, που έφερνε τις πιατέλες, έδινε οδηγίες σύντομες, με φωνή πνιχτή, κάποτε με τα μάτια μόνο. Φανερό πως ήθελε να μιμηθεί την κυρία Σαλάνη.

Τις πέρδικες τις σερβίρισε μονάχη της η Φανή, αφού ήτανε και προσωπικό της έργο. Με τα ολοστρόγγυλα ματάκια της καρφωμένα στο Γλαύκο, περίμενε εναγώνια την εντύπωση. Άλλωστε, από την αρχή,

ευτράπελος: εδώ κωμικός, αστείος.
στόμφος: πομπώδες ύφος.

δεν έκανε άλλο παρά, φανερά ή κρυφά, να τον κοιτάζει. Τα χεράκια της, τα φακιδιασμένα και ξερά, τρέμανε όσο που ν' ακουστεί η επιδοκιμασία του ξένου.

- Καλές είναι, είπε, ακριβός στα λόγια του.

Αναστέναξε ανακουφισμένη η Φανή και το μουσούδι της φωτίστηκε. Η πρώτη φλυαρία της την έπιασε πάλι.

- Λοιπόν, στο γεφυράκι τ' απόγευμα, έκανε ο Ντόντος με το μούτρο χωμένο στο πιάτο του.

- Θα πάτε στο γεφυράκι; ρώτησε η κυρία Πιτσιλά.

- Γιατί να μην πάμε στις Πικροδάφνες; Κρίμα! παραπονέθηκε η Φανή.

- Στις Πικροδάφνες, αν δεν μπορούμε στου συνταγματάρχη, δεν έχει κανένα νόημα.

- Ω, όχι, όχι στου συνταγματάρχη! κάνει η Φανή και κοιτάζει ανήσυχη

το Γλαύκο.

- Μην ακούω ανοησίες, έκανε κοφτά η κυρία Πιτσιλά. Στου συνταγματάρχη, ξέρετε πως δεν μπαίνει κανένας. Λοιπόν;

- Μα γιατί; ρώτησε απορημένος ο Γλαύκος.

Του έκανε εντύπωση που τους είδε να σωπαίνουν. Μητέρα και κόρη είχανε κοιταχτεί μια στιγμή.

- Ο συνταγματάρχης είναι ιδιόρρυθμος άνθρωπος, είπε τέλος, ύστερα από σκέψη, η κυρία Πιτσιλά.

- Εγώ δεν το καταλαβαίνω αυτό, έκανε μέσα στα δόντια του ο Ντόντος.

- Τι δεν καταλαβαίνεις;

- Αυτή την... ιδιοτροπία του συνταγματάρχη.

- Μα Ντόντο!... από πού σε φέραμε; δαγκώθηκε η Φανή.

- Άφησέ τον. Κάνει τώρα τον ανήξερο.

- Γιατί; Σάμπως ξέρω;
- Αυτό που ξέρεις φτάνει, δήλωσε κατηγορηματικά η μητέρα του. Ξέρεις πως οι ξένοι, εκεί, δεν είναι ευπρόσδεκτοι. Αφού εγώ, που ήμουν τόσο συνδεδεμένη με τη μακαρίτισσα τη γυναίκα του...
- Δεν πηγαίνετε λοιπόν ούτε σεις εκεί; ρώτησε ο Γλαύκος για να την κάνει να μιλήσει.

Η κυρία Πιτσιλά βρέθηκε σε δύσκολη θέση. Ξεροκατάπτε, έσιαξε την πετσέτα της.

- Παιδί μου, λέει τέλος, πρέπει να ξέρεις, εφόσον είσαι κι εσύ ντόπιος, πως ο συνταγματάρχης είναι ένας άνθρωπος δυστυχισμένος. Στους δυστυχισμένους πρέπει πολλά να συγχωρεί κανείς. Βέβαια, αν εγώ αποφάσιζα να πάω, δεν θα του περνούσε από το νου να μου κλείσει την πόρτα. Όμως ξέρω την επιθυμία

του, γιατί να τον δυσαρεστήσω;
- Και οι δικοί του, δεν υποφέρουν από την απομόνωση;
- Ο Θεός ξέρει. Υποθέτω. Ένα κορίτσι δεκαεφτά χρονών –είναι στην ηλικία της Φανής η Δανάη– και δυο άλλα μικρότερα, που θα 'χαν ανάγκη κι αυτά, σαν παιδιά, να σχετιστούν... Ο Θεός ξέρει.

Σώπασαν. Έτρωγαν παραδομένοι στους στοχασμούς τους.

- Είναι χρόνια κλεισμένος έτσι; ρώτησε ο Γλαύκος.

- Δυο χρόνια, αποκρίθηκε η κυρία Πιτσιλά κι έγνεψε στην υπηρέτρια να σηκώσει τα πιάτα.

Τ' απομεσήμερο στάθηκε για το Γλαύκο λιγότερο ευχάριστο από το πρωινό. Η οικογένεια Πιτσιλά σα να είχε αδειάσει. Φανερό πως δεν ήταν από τους ανθρώπους που όσο τους γνωρίζεις κερδίζουν. Η περιποίησή

τους όμως δεν κουράστηκε ούτε στιγμή. Τον έβαλαν να πλαγιάσει στο δωμάτιο για τους ξένους κι ο Ντόντος, κλείνοντας την πόρτα, τον ειδοποίησε πως σα θα ξυπνούσε, τ' αμαξάκι θα ήτανε κιόλας ζεμένο.

- Για να μην αργήσετε να γυρίσετε, εξήγησε, κι ανησυχεί η θεια σας. Αν κι έχει φεγγάρι...

Καθώς όμως έκανε να κλείσει το πορτόφυλλο, μετάνιωσε, έριξε μια ματιά στο διάδρομο και μπήκε πάλι στην κάμαρα πατώντας στα νύχια.

- Ακούστε. Ύστερα από το γεφυράκι, σα θ' αφήσουμε εδώ τη Φανή και θα σας πηγαίνω σπίτι σας, θα σας περάσω μια βόλτα κι από τις Πικροδάφνες...

- Α...

- Ναι. Όμως μη τους πείτε τίποτα! έκανε δείχνοντας έξω. Θα ιδείτε... Είναι μαγεία. Έχει και φεγγάρι απόψε.

**Ποιος ξέρει... Μπορεί ν' ακούσουμε
και μουσική. Αν είμαστε τυχεροί...**

**Χαμογέλασε κι έφυγε αθόρυβα,
ακροπατώντας.**

Κάτω από το βλέμμα του Βέγα*

**Η εκδρομή στο γεφυράκι στάθηκε
ολότελα ανούσια. Τη Φανή, που ίσα-
με τότε έδινε τον τόνο στη συντρο-
φιά με την κελαϊδιστή φλυαρία της,
μια μελαγχολία ανεξήγητη την είχε
ξαφνικά κυριέψει. Τραβήχτηκε λιγά-
κι απόμερα και κάθισε πάνω στο
χαλασμένο παραπέτο του πέτρινου
γεφυριού σωπαίνοντας. Με τις λι-
γνές της γάμπες σταυρωτές, το σα-
γόνι ακουμπισμένο στην παλάμη,**

**Βέγας: λαμπερό αστέρι λευκότατο,
που ανήκει στον αστερισμό της
Λύρας, από τα πλησιέστερα στη γη.**

το μάτι θαμπό, έδειχνε ασχημότερη τώρα. Η μύτη της έμοιαζε να στραβώνει ακόμα πιο πολύ. Ο Γλαύκος παρατήρησε πως η χαρούμενη όψη, στο κορίτσι αυτό, ήτανε σαν ένα καλοραμμένο φουστάνι: Σαν το φοράς, μεταμορφώνεσαι, ομορφαίνεις. Μπορεί μάλιστα και γι' αυτό ίσα ίσα να την είχε εφεύρει. Ποιος ξέρει ύστερα από τι βασανιστικές δοκιμές μπροστά στον καθρέφτη της να την είχε σκαρώσει, εκεί που μονάχη, κλειδωμένη σε κάποια κάμαρα, θα πάσχιζε να διορθώσει το άδικο που της είχε κάνει η Φύση.

Η τοποθεσία στο γεφυράκι ήτανε κι αυτή ασήμαντη. Ένα ξεροπόταμο, μερικές λυγαριές, πιο πέρα μερικά πλατάνια ερημικά, γερασμένα. Ο ήλιος βασίλευε μέσα σε άχνη χωρίς δόξα. Τα τρία παιδιά κάθισαν πρώτα κάτω από τα δέντρα, ύστερα

στο γεφυράκι, κι η Φανή έβγαλε από το καλάθάκι της ένα κέικ δικής της κι αυτό κατασκευής.

- Τι κρατάς μούτρα; τη μάλωσε ο Ντόντος. Επειδή δεν πήγαμε δηλαδή στις Πικροδάφνες;

- Ω, όχι, έκανε αφαιρεμένο το κορίτσι, κι η φωνή του ήτανε πονεμένη. Ανάλαφρο αγέρι, βραδινό, φλυάρησε στις φυλλωσιές.

- Ελάτε να καθίσουμε εμείς εδώ, είπε ο Ντόντος στον ξένο του. Αφήστε την αυτήν. Στα καλά καθούμενα, δίχως λόγο σοβαρό, την πιάνουν οι μελαγχολίες.

Ο Γλαύκος το βρήκε ανάρμοστο να σχολιάσει. Κάθισε όπου του είχε δείξει ο Ντόντος, στη ρίζα μιας λυγαριάς, αλλά κι εκεί δεν βρήκανε πολλά να πουν οι δυο τους.

- Εγώ θα 'θελα να ήμουνα μουσικός, έκανε κάποια στιγμή εμπιστευτικά

ο Ντόντος, κοιτάζοντας με προφύλαξη κατά τη μεριά που καθόταν η αδερφή του.

- Παίζεις κανένα όργανο;

- Όχι.

- Τότε;

- Να, έτσι.

Κάτι πήγε να πει ακόμα, όμως μετάνιωσε. Του Γλαύκου, από ώρα του έκανε εντύπωση πως ένα θέμα, συνηθισμένο στις κουβέντες των αγοριών, δεν είχε έρθει καθόλου ίσαμε τώρα στη δική τους: Τα κορίτσια.

Ήτανε μήπως τόσο πολύ αποχαυνωμένος ο Ντόντος από την οικογενειακή πειθαρχία, που να μην έχει ξυπνήσει ακόμα; Ή, μήπως, επειδή είχε αδερφή, το έβρισκε ανάρμοστο να κάνει τέτοιες κουβέντες;

Το βραδινό φως χαμήλωνε.

- Ε, δεν πάμε τώρα; είπε δυνατά ο χοντρός.

- Πάμε, αναστέναξε από πέρα η Φανή.

Ανέβηκαν στ' αμαξάκι, ξεκίνησαν. Ο δρόμος ήτανε κακός, γεμάτος λιθάρια. Πήγαιναν αργά, τραμπαλίζοντας. Το φεγγάρι άρχισε ν' αχνοφωτίζει γύρω.

- Φανή, παρακάλεσε πολύ ευγενικά τώρα ο Ντόντος, τραγούδησέ μας κάτι.

- Όχι, όχι! Εγώ να τραγουδήσω; Εγώ δεν έχω φωνή.

- Πώς δεν έχεις; Τραγουδάς ωραία.

- Μα έλα τώρα, Ντόντο! Με κάνεις και ντρέπομαι.

- Τι ντρέπεσαι; Το Γλαύκο;

- Τραγούδησε, έκανε μεγαλόψυχα εκείνος.

Σήκωσε το κεφάλι της και τον κοίταξε. Τα μάτια της ήτανε τρομαγμένα.

- Θα με κοροϊδέσετε.

- Γιατί να σε κοροϊδέψω;

Έμεινε σκεφτική.

- Καλά, πιο ύστερα, είπε.

Προχώρησαν βουβοί, για κάμποσο. Το βράδυ πύκνωνε, το φως γύριζε σταθερά στο γαλάζιο. Τα τριζόνια άρχισαν λιανοτρέμουλα, ερημικά. Μέσα στον κάμπο, που χώνευε στην άχνα του φεγγαριού, τ' αμάξι γύριζε, έπλεε σαν παρμένο από ρεύματα άγνωστα. Η φωνή του κοριτσιού, που σηκώθηκε σε λίγο ψιλούλα και τρεμουλιαστή, μπερδεύτηκε με τα τριζόνια. Ήτανε διακριτικό το τραγούδι της, απλό και ήσυχο.

- Τι τραγούδι είν' αυτό, ρώτησε ο Γλαύκος.

- Είναι παλιό. Το 'λεγε η γιαγιά μου. Το πρόσωπο του κοριτσιού χαμογελούσε φωτισμένο από το φεγγάρι.

- Σ' αρέσει;

- Μ' αρέσει.

Η διαδρομή τώρα φαινότανε μακριά, ίσως όμως κι ο Ντόντος να τη μάκραινε, τραβώντας από άλλους δρόμους. Οι λυγαριές μύριζαν, σε κάποιους βάλτους, πέρα, λαλήσανε τα βατράχια.

- Πες το πάλι το τραγούδι, έκανε ο Γλαύκος.

Κάθονταν αντικριστά στο κασόνι του αμαξιού, και μπροστά καμπούριαζε η ράχη του Ντόντου, που οδηγούσε. Η Φανή ξανάπε το τραγούδι της, κοιτάζοντας τώρα το Γλαύκο ξεθαρρεμένη.

- Φτάσαμε.

Παραξενεύτηκαν. Κοιτάξανε γύρω να ιδούν μήπως ο Ντόντος κοροϊδεύει και ξέκριναν το σπίτι που είχε ξεπροβάλει μέσα στη νύχτα αναπάντεχα.

- Εγώ κατεβαίνω, έκανε η Φανή.

Πήρε το καλάθκι της, έδωσε το χέρι αμίλητη στο Γλαύκο και πήδηξε κάτω.

- Καληνύχτα, φώναξε πρόσχαρα από την πόρτα του περιβολιού.

Την είδανε να φεύγει στο δρομάκι γοργή κι αθόρυβη, σαν να την έπινε η σκιά της κληματαριάς. Ο Ντόντος χτύπησε τα γκέμια. Ξεκίνησαν πάλι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Η ψυχική διάθεση του Γλαύκου και της Φανής παρουσιάζει πολλές μεταβολές: να τις επισημάνετε και να βρείτε την αιτία τους.

2. Όλα τα πρόσωπα που παρουσιάζονται εδώ σκέφτονται το σπίτι στις Πικροδάφνες για διαφορετικούς λόγους το καθένα, που δεν τους αποκαλύπτουν: ποιες είναι οι

προθέσεις της κ. Πιτσιλά και της Φανής και ποιες των δύο αγοριών;

3. Σε ποια χωρία του κειμένου ο ρευστός συναισθηματισμός των νέων πλαισιώνεται αρμονικά από την περιγραφή του φυσικού περιβάλλοντος;

4. Ο συγγραφέας παρατηρεί τα πρόσωπα του Ντόντου, της Φανής και της κ. Πιτσιλά από ορισμένη οπτική γωνία, τα παρακολουθεί δηλ. και τα κρίνει με τα μάτια του Γλαύκου: Να επιβεβαιώσετε την παρατήρηση αυτή με παραδείγματα από τα αφηγηματικά μέρη του κειμένου.

5. Διαβάστε προσεχτικά το απόσπασμα από «θα φάει μαζί τους ο Γλαύκος... από τις Πικροδάφνες»:

α) Να επισημάνετε το είδος του λόγου που χρησιμοποιεί εδώ ο συγγραφέας. β) Μπορείτε να αποκαταστήσετε το διάλογο που υπονοεί-

ται; γ) Τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με την έμμεση (μέσω της Φανής) αναμετάδοση του διαλόγου;

Άγγελος Τερζάκης (1906-1979)

Γεννήθηκε στο Ναύπλιο και πέθανε στην Αθήνα. Αφοσιώθηκε από νεαρή ηλικία στη λογοτεχνία και καλλιέργησε όλα σχεδόν τα είδη του πεζού λόγου: διήγημα, μυθιστόρημα, θέατρο και δοκίμιο. Στα μυθιστορήματά του προσπάθησε να παρουσιάσει την κρίση και την παρακμή της μικροαστικής οικογένειας μέσα σε μια ατμόσφαιρα βαριά και αρρωστημένη, κατάλληλη όμως να πλαισιώσει την υπόσταση και τον ψυχισμό των προσώπων του. Προσπάθησε επίσης με ιδιαίτερη επιτυχία να ζωντα-

νέψει την περίοδο της Φραγκοκρατίας στην Πελοπόννησο με το ιστορικό του μυθιστόρημα Η Πριγκιπέσσα Ιζαμπώ που κατέχει ξεχωριστή θέση στην πεζογραφία μας. Ο Τερζάκης διακρίθηκε στο δοκίμιο. Άνθρωπος με άγρυπνη συνείδηση και βαθύ στοχασμό και επηρεασμένος από τη σύγχρονη υπαρξιακή φιλοσοφική σκέψη, δημοσίευσε αρκετά υποδειγματικά δοκίμια στη γλώσσα μας. Έργα του: α) Μυθιστορήματα: Δεσμώτες (1932), Η παρακμή των Σκληρών (1933), Η Μενεξεδένια Πολιτεία (1937), Η Πριγκιπέσσα Ιζαμπώ (1945), Ταξίδι με τον Έσπερο (1946), Δίχως Θεό (1951), Μυστική Ζωή (1957). β) Διηγήματα: Ο Ξεχασμένος (1925), Φθινοπωρινή Συμφωνία (1924), Του Έρωτα και του Θανάτου (1943), Η Στοργή (νουβέλα 1944),

Απρίλης, Το Βιβλίο του Γιου μου (1946). γ) Θεατρικά: Αυτοκράτωρ Μιχαήλ (1936), Γαμήλιο Εμβατήριο (1937), Ο Σταυρός και το Σπαθί (1939), Θεοφανώ (1953), Νύχτα στη Μεσόγειο (1955), Θωμάς ο δίψυχος (1962) κ.ά. δ) Δοκίμια: Προσανατολισμός στον Αιώνα (1963), Ελληνική Εποποιία 1940-1941 (1964).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 8ου ΤΟΜΟΥ

Γ. Θεοτοκάς:

Αργώ (Οι δυο φίλοι...) (εκδ. Εστίας) 5

Το τίμημα της λευτεριάς52

Βιογραφικό σημείωμα81

Μέλπω Αξιώτη:

Δύσκολες νύχτες (εκδ. Κέδρος).... 84

Βιογραφικό σημείωμα103

Αγγ. Τερζάκης:

Απρίλης (εκδ. Εστίας).....105

Ταξίδι με τον Έσπερο
(εκδ. Εστίας) 117

Βιογραφικό σημείωμα144

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.